

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
Seramik Anasanat Dalı

KARİKATÜRİZE EDİLMİŞ SERAMİK BOĞA FİĞRLERİ

Rıza Tan Buğra ÖZER

Yüksek Lisans Sanat alıŐması Raporu

Ankara, 2014

KARİKATÜRİZE EDİLMİŞ SERAMİK BOĞA FİGÜRLERİ

Rıza Tan Buğra ÖZER

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

Seramik Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

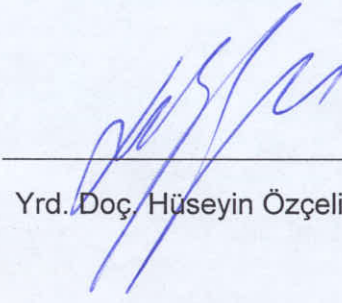
Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

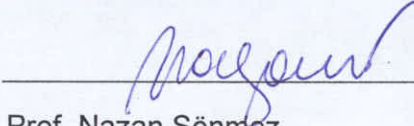
Rıza Tan Buğra Özer tarafından hazırlanan "Karikatürize Edilmiş Seramik Boğa Figürleri" başlıklı bu çalışma, 10.06.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu olarak kabul edilmiştir.

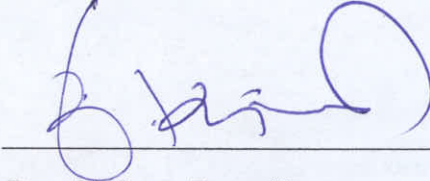
Prof. Dr. Candan Terviel (Başkan)

Yrd. Doç. Hüseyin Özçelik (Danışman)

Prof. Nazan Sönmez

Doç. T. Emre Feyzoğlu

Yrd. Doç. Olcay Boratav

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Türev Berki

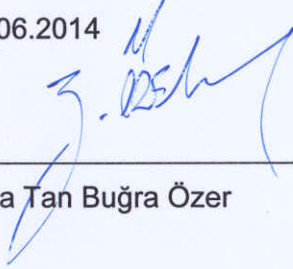
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

10.06.2014

Rıza Tan Buğra Özer

TEŞEKKÜR

Tez sürecinde desteğini esirgemeyen danışmanım Hüseyin Özçelik başta olmak üzere, Hayatımda çok değerli bir yere sahip olan ve yazım sürecinde hep yanımda olan Esra Kılıç'a, Tez ve kaynak konusunda desteğini esirgemeyen arkadaşım Esmâ Burcu Sereli' ye, Tez süreci boyunca yanımda olan Aybike Ak, Şule Altay ve Numan Suçağlar' a, Fikirlerini ve desteklerini esirgemeyen Öğr. Gör. Havva Eker Aktaş ve Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü hocalarıma, Her zaman yanımda olan ve destekleyen aileme, Ve emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

ÖZER, Rıza Tan Buğra. Karikatürize Edilmiş Seramik Boğa Figürleri, Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu, Ankara, 2014.

İnsanoğlunun varoluşundan günümüze kadar olan gelişim süreci boyunca bazen tapınılacak bir tanrı, bazen düşmanı, kimi zaman da kendisinden ve gücünden faydalanabileceği bir canlı olarak gördüğü boğanın, mizahın bir alt dalı olarak kabul edilen karikatürün yardımıyla, karakterize edilerek seramik formlara yansımalarını amaç edinen bu raporda, karikatürün tarihsel süreçteki gelişimi, üç boyutlu formlarla betimlenmesi ve sanatta hayvan figürleri, boğa figürleri ve bunlar üzerine çalışan sanatçılar ayrı ayrı incelenerek yapılan çalışmalarla varılmak istenen sonuca ulaşılabilir amaçlanmıştır.

Raporun birinci bölümde karikatür ve tarihi ve sonraki süreç içerisinde üç boyutlu formlarla birleşmesi ve özellikle seramik formlardaki yansımaları incelenmiş, alt başlıklar halinde, önce karikatürde hayvan figürleri, sonra karikatürde boğa figürünün tarihsel süreci ve günümüzdeki etkileri verilmektedir. İkinci bölümde seramik ve heykelde, hayvan formlarının kullanılması ve karikatürize edilmiş hayvan formlarının kullanılması ve dünyada buna örnek teşkil eden sanatçılar ve bazıları verilmektedir. Raporun devamında, boğa figürünün tarihsel süreç içerisinde gelişimi ve mitolojideki etkisi incelenmiştir. Boğa figürünün seramik ve heykelde kullanımı ve bu konu üzerine çalışan sanatçılardan bazıları incelenirken, karikatürize edilmiş boğa figürleri üzerine çalışan sanatçılar araştırılmıştır. Bu araştırmalar ışığında, boğa figürünün karikatürize edilerek seramik formlarla betimlemeleri yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Mizah, karikatür, seramik, hayvan, boğa, figür

ABSTRACT

ÖZER, Rıza Tan Buğra. Cartoonish Ceramic Figures Of Bulls, Graduate Art Work Report, Ankara, 2014.

The bull figure was seen sometimes as a god to pray, sometimes as an enemy, sometimes as a useful creature, the emergence of the mankind and the process to present day. The purpose of this report is characterized the bulls with the help of caricature what is a branch of humor and reflected to ceramic forms. Moreover, the caricature of the historical process of development, the three-dimensional form with description and animal figures in art and also bull figures and the artists who work on it separately analysed for reaching the desired results.

In the first part of the art report, caricature and its historical process and the reflections on ceramics are studied. With the sub-titles, firstly, animal figures in caricatures, then, bull figures in caricatures are given in the report. At the second part, the animal figures and the cartoonish animal figures in clay and sculpture and the artists who work about this topic are investigated. The report goes on with the researching on the historical process of the bull figures. Moreover; the bull figures and the cartoonish bull figures in clay and sculpture, and the artists who work on these kind of bull forms are studied. With the light of these researches, cartoonish bull figures are created with clays.

Key Words

Cartoonish, humor, caricature, ceramic, animal, bull, figur

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
RESİM DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM : TEORİK SÜREÇ	3
1.1 Karikatür	3
1.2 Karikatürde Hayvan Figürü	16
1.2.1 Karikatürde Boğa Figürü	22
1.3 Seramik ve Heykelde Hayvan Figürü Kullanımı	28
1.3.1 Seramik ve Heykelde Karikatürize Edilmiş Hayvan Figürü Kullanan Sanatçılar	32
1.4 Seramik ve Heykelde Boğa Figürü Kullanımı	43
1.4.1 Seramik ve Heykelde Karikatürize Edilmiş Boğa Figürü Kullanan Sanatçılar	61
2.BÖLÜM: KARİKATÜRİZE EDİLMİŞ SERAMİK BOĞA FİGÜRLERİ UYGULAMALAR	66
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	81
ÖZGEÇMİŞ	84

RESİM DİZİNİ

Resim 1: Fizan'da Ti-n Lalan'da bulunan kaya resmi M.Ö. 500	5
Gökçearslan, 2007, s. 17	
Resim 2 : Mısır' da bulunan hayvan temalı çizim	5
Gökçearslan, 2007, s. 18	
Resim 3: Annibale Carracci, Karikatür Levhası, 1595	6
http://www.wikiart.org/en/annibale-carracci/sheet-of-caricatures	
Resim 4: Leonardo da Vinci, Caricature of a Laughing Man	7
fineartamerica.com	
Resim 5: Leonardo da Vinci, Five Caricature Heads.....	7
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonardo_da_vinci,_Five_caricature_heads.jpg	
Resim 6: Davetname, tılsım resmi.....	8
Gökçearslan, 2007, s. 20	
Resim 7 : Domuz biçimli testi	10
flickrhivemind.net	
Resim 8 : Mısırlılara ait Bes Tanrısı heykeli	10
http://www.crystalinks.com/bes.html	
Resim 9 : Greklerden kalma Bes heykeli.....	11
Gökçearslan, 2007, s. 18	

Resim 10 : Robet Arneson' a ait Brick Bang adlı seramik çalışma, 1976.....12

<http://www.pinterest.com/pin/45810121179286075/>

Resim 11 : Robet Arneson' in bir başka büst çalışması12

<http://www.verisimilitudo.com/arneson/self.htm>

Resim 12 : Clayton Bailey, "Demon Dogs" , 1997, 199813

www.claytonbailey.com

Resim 13 : Semih Balcioğlu, Kültablası.....13

<http://ismek.ibb.gov.tr/haberler.aspx?HaberReg=1212&c=1&Page=125>

Resim 14: Sadettin Aygün E.Pişmiş Toprak Sempozyumu.....14

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=182953531740524&set=t.692952861&type=3&src=https%3A%2F%2Ffbcdn-sphotos-d-a.akamaihd.net%2Fphotos-ak-xf1%2F1.0-9%2F181654_182953531740524_8196511_n.jpg&size=448%2C298

Resim 15 : Sadettin Aygün, Atilla Özer, "19. Uluslararası Sanatta Mizah ve Yergi Bienali Gatrova", 2009.....14

home.anadolu.edu.tr/~aozer/oduller.htm, 2010

Resim 16 : Sadettin Aygün, Atilla Özer, "19. Uluslararası Sanatta Mizah ve Yergi Bienali Gatrova", 2007.....15

Örken, 2010, s. 87

Resim 17 : Selçuk Erdem, Penguenler, 2003.....15

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/219567.asp>

Resim 18 : Oğuz Aral, Avni, 2003	15
http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/219567.asp	
Resim 19 : Charles M. Schulz, Snoopy	16
www.acuityorg.com	
Resim 20 : Jim Davis, Garfield	17
fluffemotted.blogspot.com	
Resim 21 : Walt Disney' in iki karakteri Mickey ve Minnie Mouse	17
http://www.adanzyedekorasyon.com/resim_hizmetlerimiz/duvar-kagidi/ozel-baski/6.jpg	
Resim 22: Salih Memecan, Sizinkiler	18
http://www.tumkoseyazilari.com/cizer/salih-memecan-sizinkiler/30-07-2013-sizinkiler-10165.html	
Resim 23 : İsmail Gülgeç' in bir karikatürü	18
http://www.yutmografim.com/gule-gule-ismail-gulgec/	
Resim 24 : İsmail Gülgeç, "kurban" karikatürü	19
mizahhaber.blogspot.com	
Resim 25 : Wonderful Halloween Disguises, 1912.....	19
http://www.chicagoreader.com/Bleader/archives/2010/10/15/menagerie-a-trois	
Resim 26 : Cemal Nadir Güler, "Devletler Hukuku	20

www.turkboard.com

Resim 27: Erdil Yaşaroğlu, Komikaze21

<http://www.komikaze.net/>

Resim 28 : Selçuk Erdem, Penguenler21

<http://www.muhakeme.net/forum/galeri/karikatur-resimleri/p509-penguen-cinsleri-selcuk-erdem-karikaturleri.html>

Resim 29 : Selçuk Erdem, Gergedan Karikatürü.....21

<http://www.prohayat.com/2011/11/21/selcuk-erdemin-en-efsanevi-karikaturu-zavalli-gergedan/>

Resim 30 : Mithras ve Boğa freski, Mithras Tapınağı, İtalya22

http://en.wikipedia.org/wiki/Mithraic_mysteries#mediaviewer/File:Fresque_Mithraeum_Marino.jpg

Resim 31 : Barcelona'da yapılan ve İspanya tarihinde önemli bir yere sahip olan boğa güreşlerinin tanıtımı için hazırlanmış olan karikatürize edilmiş öfkeli boğa figürü23

<http://deannabishop.com/portfolio.htm>

Resim 32 : Selçuk Erdem'in "boğa güreşi" üzerine bir karikatürü23

<http://www.edize.com/selcuk-erdem-karikaturleri/218/nerde-o-cabuk-goster-onu-bana.html>

Resim 33 : Hindistan ekonomisinin gücünün tasvir edildiği boğa karikatürü24

<https://quicktake.wordpress.com/2010/11/page/2/>

Resim 34 : Chris Riddell, İspanya Ekonomik Krizi24

<http://www.englishblog.com/2012/06/cartoon-the-eurogeddon-bull.html#.U7sGUKDdpnM>

Resim 35 : Ferdinand' in Hikayesi, 1936.....25

<http://theartofchildrenpicturebooks.blogspot.com.tr/2010/11/story-of-ferdinand-by-munro-leaf.html>

Resim 36: Walt Disney, Ferdinand the Bull26

<http://startistics.com/2012/01/your-daily-ophiuchus-horoscope-february-2012/>

Resim 37 : Seçuk Erdem , " Kurban Bayramı"27

<http://www.muhakeme.net/forum/galeri/karikatur-resimleri/p515-kurban-bayrami-selcuk-erdem-karikaturleri.html>

Resim 38 : Erdil Yaşaroğlu , Komikaze27

<http://www.mizah-tr.com/tavuk-lobisi-ve-okuzler.html>

Resim 39 : Nick mackman'ın bir çalışması.....29

<http://nickmackmansculpture.co.uk/portfolio/warthog-sculpture-2>

Resim 40 : Nick mackman'ın başka bir çalışması30

<http://nickmackmansculpture.co.uk/portfolio/rhino-sculpture-3>

Resim 41 : Sandy Scott, Hay bay.....30

http://www.sandyscott.com/sandyscottbronze_HayBay1.html

Resim 42 : Sandy Scott, Elephant Fragment31

http://www.sandyscott.com/sandyscottbronzc_ElephantFragments.html

Resim 43 : Madhur Sen, Goat.....31

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150803327464576&set=a.10150802023364576.406332.590869575&type=3&src=https%3A%2F%2Fscontent-a-vie.xx.fbcdn.net%2Fphotos-xaf1%2Ft1.0-9%2F399012_10150803327464576_837754838_n.jpg&size=960%2C720

Resim 44 : Madhur Sen , Goats32

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150802033939576&set=a.10150802023364576.406332.590869575&type=3&src=https%3A%2F%2Fscontent-b->

- vie.xx.fbcdn.net%2Fphotos-xpf1%2Ft1.0-9%2F401681_10150802033939576_127162310_n.jpg&size=648%2C412
- Resim 45 : B. Cavener Stichter' in çalışması33
- http://www.lameridiana.fi.it/pottery_workshops_tip_toland_28_11.htm
- Resim 46 : B. Cavener Stichter, "Empire of Dust", 2006.33
- http://www.followtheblackrabbit.com/Empire_of_Dust.htm
- Resim 47 : Beth Cavener Stichter, On Tender Hooks, Rabbit, 200934
- <http://www.followtheblackrabbit.com/Husk.htm>
- Resim 48 : Beth Cavener Stichter, On Tender Hooks.35
- http://www.followtheblackrabbit.com/On_Tender_Hooks.html
- Resim 49 : Beth Cavener, "One Last Word".35
- http://www.followtheblackrabbit.com/One_Last_Word.htm
- Resim 50 : Susan Halls, Hungarian Giant.....36
- <http://susanhalls.com/ceramics/current>
- Resim 51 : Susan Halls, insan suratlı köpek figürü.37
- <http://susanhalls.com/ceramics/current>
- Resim 52 : Susan Halls, the dog38
- https://www.facebook.com/photo.php?fbid=137910502955452&set=a.102415879838248.4916.100002095087923&type=3&src=https%3A%2F%2Ffbcdn-sphotos-h-a.akamaihd.net%2Fphotos-ak-frc3%2Ft1.0-9%2F264019_137910502955452_2860605_n.jpg&size=288%2C432

Resim 53: Susan Halls, domuz figürü38

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=102415883171581&set=a.102415879838248.4916.100002095087923&type=3&src=https%3A%2F%2Ffbcdn-sphotos-d-a.akamaihd.net%2Fhphotos-ak-xfa1%2Ft31.0-8%2F175332_102415883171581_8256847_o.jpg&smallsrc=https%3A%2F%2Ffbcdn-sphotos-d-a.akamaihd.net%2Fhphotos-ak-xpa1%2Ft1.0-9%2F180160_102415883171581_8256847_n.jpg&size=2048%2C1536

Resim 54: Jenny Mastin, Easter's Repose, 2012.39

http://www.jenluma.com/lg_view_multi.php?aid=2012540#.U7sKcUDdpnM

Resim 55: Jenny Mastin, Masked Rabbit Muse, 2012.39

http://www.jenluma.com/lg_view_multi.php?aid=2181985#.U7sKj0DdpnM

Resim 56: A. Baha Örken, "Sürüsüne Bereket" Sergisinden40

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150529053314177&set=a.10150529046914177.382992.654624176&type=3&src=https%3A%2F%2Fscontent-b-vie.xx.fbcdn.net%2Fhphotos-xfa1%2Ft1.0-9%2F400073_10150529053314177_1759248104_n.jpg&size=960%2C639

Resim 57: A. Baha Örken, "Sürüsüne Bereket" Sergisinden.....41

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150529074284177&set=a.10150529046914177.382992.654624176&type=3&src=https%3A%2F%2Fscontent-b-vie.xx.fbcdn.net%2Fhphotos-xfa1%2Ft1.0-9%2F395215_10150529074284177_684850564_n.jpg&size=960%2C639

Resim 58 : Deniz Onur Erman, İsimsiz adlı çalışması42

<http://www.sanatyelpazesi.com/showthread.php?3118-Deniz-Onur-Erman-seramik>

Resim 59 : Deniz Onur Erman, İsimsiz adlı çalışması.....43

<http://www.kavakfi.org.tr/page-7/collection.php>

Resim 60: Fransa Dordogne' deki Lascaux Mağarasında Boğalar Salonu, 199844

Gezgin, 2011, s.24

Resim 61: Göbeklitepe kazısından çıkarılan T biçimli sütun üzerindeki boğa figürü45

<http://gobeklitepe.info/tr/galeri.html>

- Resim 62: Çatalhöyük evinden insan hayvan mücadelesi, 200646
Gezgin, 2011, s.30
- Resim 63: Çatalhöyük evlerinden bir duvar resmi, 200646
Gezgin, 2011, s.28
- Resim 64: Çatalhöyük kazısından çıkarılan kerpiçten yapılmış boğa başları.....47
http://www.kadimdostlar.com/Tarihi_Eserler_Yapilar_Antik_Kentler_f182/Catalhoyuk_MO_7400_ile_MO_6000_Bir_Dunya_Koyu_t55968.html
- Resim 65: Çatalhöyük kazısından çıkarılan kerpiçten yapılmış boğa başları.....48
http://www.kadimdostlar.com/Tarihi_Eserler_Yapilar_Antik_Kentler_f182/Catalhoyuk_MO_7400_ile_MO_6000_Bir_Dunya_Koyu_t55968.html
- Resim 66: Apis Heykeli, Louvre Müzesi, Fransa50
http://en.wikipedia.org/wiki/Apis_%28god%29#mediaviewer/File:Louvres-antiquites-egyptiennes-p1020068.jpg
- Resim 67: Silindir Mühür üzerinde Ekinu ve Gılgamış'ın aslan ve boğayı öldürmeleri sahnesi. Garbini, G. (1966)51
Gezgin, 2011, s.72
- Resim 68: Pasiphae, bebek Minotaur'u beslerken, şarap kadehinin iç yüzeyinden. M.Ö. 4. Yy başları.....52
Bonfante, Swadling, 2006, s.73
- Resim 69: Isidore Bonheur, Boğa Heykeli, Fransa.....54
http://en.wikipedia.org/wiki/Isidore_Bonheur#mediaviewer/File:Taureau_Isidore_Bonheur_droit.jpg
- Resim 70: Isidore Bonheur, Tokuşan Boğa Heykeli, İstanbul, Kadıköy54
http://lcrivelekoglu.blogspot.com.tr/2013/03/sultan-abdulazizin-avrupa-seyahati-ve_10.html
- Resim 71 : Arturo Di Modica, Charging Bull.55
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/c/c9/Charging_Bull_statue.jpg

- Resim 72 : Arturo Di Modica, Charging Bull.56
<http://www.robertgambee.com/mastergallery/sculpture/p1127-bowling-green-bull-by-arturo-di-modica.html>
- Resim 73: Nick Bibby, White Park Bull.....57
<http://nickbibby.com/sculpture/domestic/>
- Resim 74: Nick Bibby, Highland Bull57
<http://www.nickbibby.net/sculpture.php?o=1&i=2>
- Resim 75: Gaynor Ostinelli ve Paul Priest' a ait seramik heykel58
<http://artodyssey1.blogspot.com.tr/2013/04/ostinelli-and-priest-gaynor-ostinelli.html>
- Resim 76: Gaynor Ostinelli ve Paul Priest, Bull.....59
http://www.studiopottery.co.uk/images/Gaynor_and_Paul/Ostinelli_and_Priest/7228
- Resim 77: Gaynor Ostinelli ve Paul Priest, Bull.....59
http://www.wildlifeartgallery.com/artists/ostinelli_and_priest.html
- Resim 78: Malik Bulut, "Diren Kadıköy".60
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10201108074517462&set=a.10201108074317457.1073741839.1036955039&type=3&theater>
- Resim 79: Malik Bulut, " Sürüye Karşı".61
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10201064829956375&set=a.10201064829516364.1073741837.1036955039&type=3&theater>
- Resim 80: Josep Granyer, Sitting Bull, Barcelona, 1972.....62
<http://travelwithintent.com/2014/01/07/sitting-bull-josep-granyer-rambla-catalunya/>
- Resim 81 : Josep Granyer, Stting Bull karşıdan görünümü, Barcelona, 197262
<http://travelwithintent.com/2014/01/07/sitting-bull-josep-granyer-rambla-catalunya/>

Resim 82 : Chen Wenling, "Pig".	63
lufer-lj.livejournal.com	
Resim 83 : Chen Wenling, What You See Might Not Be Real, 2010	64
http://pictify.com/236205/what-you-see-may-not-be-real	
Resim 84 : Chen Wenling, What You See Might Not Be Real, 2009	64
http://www.artnet.com/artists/chen-wenling/what-you-see-might-not-be-real-a-qfrAfquFqECoeBqm_NonIA2	
Resim 85: Chen Wenling, Statue of Liberty and The Golden Bull, 2009.....	65
http://www.artnet.com/artists/chen-wenling/statue-of-liberty-and-the-golden-bull-a-pGBSJPQYXm9ZL9I34sTFYg2	
Resim 86: A. Baha Örken, "Sürüsüne Bereket" Sergisinden.....	65
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150529065899177&set=a.10150529046914177.382992.654624176&type=3&src=https%3A%2F%2Ffbcdn-sphotos-h-a.akamaihd.net%2Fphotos-ak-xfa1%2Ft1.0-9%2F397049_10150529065899177_1141063364_n.jpg&size=960%2C639	
Resim 87: Boğa Anatomisi	67
https://www.etsy.com/listing/68473430/vintage-cow-and-bull-front-skeletal-view	
Resim 88: Eskiz 1.....	68
Resim 89: Eskiz 2.....	68
Resim 90: "Küsmüş" şamotlu kil, elle şekillendirme, model yapım aşaması	69
Resim 91: "Küsmüş" şamotlu kil, elle şekillendirme.	69
Resim 92: "Ürkek" şamotlu kil, elle şekillendirme.	70
Resim 93: "Yoga" şamotlu kil, elle şekillendirme. Modelleme ve bisküvi pişirim aşamaları.....	71
Resim 94 : "Miskin" şamotlu kil, elle şekillendirme. Modelin içinin boşaltılması aşama.....	72
Resim 95: "Miskin" şamotlu kil, elle şekillendirme.	72

Resim 96: “Ehl-i Keyf” şamotlu kil, elle şekillendirme.	73
Resim 97 : “Oturan Boğa” modelleme aşaması.	74
Resim 98: “Oturan Boğa”, şamotlu kil, elle şekillendirme.	74
Resim 99: “Bacaksız”, ESÇ1 vakum kili, elle şekillendirme.	75
Resim 100: “Salim”, şamotlu kil, elle şekillendirme.	76
Resim 101 : “Wenling Bull”, şamotlu kil, elle şekillendirme. Modelleme aşaması	77
Resim 102 : “Wenling Bull”, şamotlu kil, elle şekillendirme.....	77

GİRİŞ

Sanat dalları içerisinde mizahın bir kolu olan karikatür, olayları abartılı ya da komik biçimlerde izleyiciye aktarır. Geçmişten günümüze yapılan, ya da günümüz karikatür tanımlamasıyla örtüşen geçmiş dönem eserlerinin çoğunun ortak noktası ya figürlerin abartılması ya da eğer figür hayvan veya cansız bir objeyse, insan hareketleriyle tasvir edilmiş olmasıdır.

Boğa, Neolitik Çağ'dan günümüze, insanın sürekli etkileşim halinde olduğu hayvanlardan biridir. Hayatın birçok noktasında kullanılan boğa, geçmişte inanç sistemleri gereği tanrılarla özdeşleştirilirken, günümüze doğru gelindikçe çeşitli sanat dallarına konu obje oldukları görülebilmektedir. Resim, seramik, heykel gibi plastik sanatların yanı sıra, bu kadar insan hayatının bir parçası olmuş, inanç biçimlerinde kendine yer edinmiş boğa figürünün, mizah ve karikatür için de önemli bir öge olarak görülmektedir.

Önceleri bir sanat mı yoksa bir zanaat türü mü olduğunun dahi kararına varılamayan seramik, özellikle 20. yy. sonrasında gelişen modern sanat akımlarıyla birlikte bir sanat dalı olarak kabul görmüş ve hak ettiği değere sahip olmuştur. Günümüzde sanat dalları arasındaki etkileşim ve birlikte kullanım yaygındır. Seramik, plastik yapısı ve kolay şekillendirilebilmesinden dolayı, farklı sanat dallarıyla kullanıma en elverişli malzemelerden biri olarak kabul edilmektedir. Karikatür, tanımında insan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim olarak geçse de, kille yapılan pek çok karikatürize edilmiş figür mevcuttur. Sanatsal anlamda, resimde pek çok ünlü sanatçının karikatür yapmış olması gibi seramikte de buna pek çok örnek vardır. Hayvan figürleri de karikatürize seramik figürler içerisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu disiplinler arası kullanım şekli, mizahın ve karikatürün boyutlandırılmasında ve etki gücünün bu yolla artırılmasında önemli bir etkidir.

Rapor kapsamında birinci bölümde, alt başlıklar halinde karikatür, karikatürde hayvan figürleri, karikatürde boğa figürü, seramik ve heykelde hayvan figürü kullanımı, seramik ve heykelde karikatürize edilmiş hayvan figürü kullanan sanatçılar, seramik ve heykelde karikatürize edilmiş boğa figürünün kullanılması ve seramik ve heykelde karikatürize edilmiş boğa figürü kullanan sanatçılar incelenmiştir. Bu başlıklar altında,

karikatürün tanımı ve karikatür sanatı hakkında araştırma yapılmış, karikatürün tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve farklı kültürlerden karikatür örnekleri ve bunların karikatür sanatına etkileri, üç boyutlu karikatürler ve günümüz sanatına gelişim süreci incelenmiştir. Karikatürde hayvan figürlerinin nasıl kullanılmaya başlandığı ve karikatürize edilmiş hayvan figürlerinin seramik ve heykel sanatında nasıl kullanıldığı, günümüz sanatında kendisine nasıl bir yer edindiği araştırılmıştır. Seramik ve heykelde hayvan figürünün kullanımı, hayvan figürleri üzerine çalışan yerli ve yabancı seramik ve heykel sanatçılarından örnekler verilerek çalışmaları hakkında araştırmalar yapılmıştır. Diğer bir alt başlık olan Seramik ve Heykelde Boğa Figürü Kullanımı' nda; boğa figürünün, insan hayatındaki yeri ve önemi hakkında, geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisindeki rolü ve önemi detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu rolün insanoğlunun yaşamındaki etkileri araştırılmıştır. Boğa figürü ve karikatürize edilmiş boğa figürü çalışan seramik ve heykel sanatçıları araştırılmış, yaptıkları eserler incelenmiştir.

İkinci bölümde, bu araştırmalar kapsamında, karikatürize edilmiş seramik boğa figürleri fikrinin ortaya çıkışı üzerinde durulurken, figürlerin yaratılmasında yararlanılan yöntemler, tasarım aşamaları ve boğa figürünün, insana özgü hareketlerle biçimlendirilerek, yani karikatürize edilerek seramik formlarla betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu, aşamalar esnasında karşılaşılan teknik zorluklar incelenirken, sır ve pişirim tekniklerinde alternatif yöntemlerden yararlanılarak, kilin pişirimden sonra yüzeydeki doğal etkiyi kaybetmeden plastikliği ön plana çıkarmak amaçlanmıştır.

1. TEORİK SÜREÇ

1.1. KARİKATÜR

Türk Dil Kurumu'na göre karikatür; "İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim" olarak tanımlanmaktadır. Ancak, karikatür kavramını daha iyi anlamak için öncelikle mizah olgusunu iyi kavramak gerekmektedir. Ana Britanica' ya göre; Arapça kökenli bir sözcük olan mizah, olayların gülünç, ilginç, alışılmadık, çelişkili yönlerini yansıtarak söz konusu olaylar üzerine düşündürmeyi, eğlendirmeyi, ya da güldürmeyi amaçlayan sanat dalıdır (Ana Britanica, XVIII, 1994).

Mizahın temelinde güldürme duygusu vardır ancak mizah, sadece gülmek ve güldürmekle sınırlı değildir. Söylenmek isteneni direkt söyleme ve hicvetme özelliğinden dolayı rahatsız edicidir. Nieuwendijk, mizahın amacının sadece bir uyarıda bulunmak değil konuya parmak basmak olduğunu söylemektedir (Sereli, 2007). Konuya vurgu yapma için, çizgisel betimlemelerle ifade etmeye ihtiyaç duyulduğunda karikatür devreye girmektedir. Mizahı yazılı ve görsel mizah olarak ele alırsak, karikatürü görsel mizahın en önemli ögesi olarak adlandırabiliriz.

"Görsel mizah türleri içinde mizahın olmazsa olmaz koşulu olarak içinde barındırdığı en önemli türlerden biri karikatürdür. Karikatür, mizahın çizgiyle yapılan biçimidir. Mizaha ilişkin pek çok tanım olduğu gibi karikatüre ait de pek çok tanım yapılmıştır" (Sereli, 2007).

Karikatür İtalyanca "abartma, yükleme eylemi" anlamındaki caricatura sözcüğünden gelir." (Topuz, 1986, Baudelaire, 1997, Akt: Gökçearslan 2007). Çizgi ve düşünce ürünü olan karikatür abartma ve biçim bozma ile oluşan, kendisiyle iletişime geçen kişinin şoke olmasına, şaşırmasına, gülmesine ve düşünmesine neden olan bir ileti ortamı olarak tanımlanabilir. Karikatür bir iletişim ortamı olarak düşünüldüğünde "ilettiği mesaj, çeşitli durumların çözümüne ve gülmeceye dayanan, sanatsal nitelikli ve büyük ölçüde yan anlamlarla yüklü, yani konotatif bir mesajdır." (Topuz, 1986; Akt: Gökçearslan, 2007).

Abartmak, suçlamak, biçimi bozup çirkinleştirmek, karikatürün temel araçları gibi görünüyor. Sanatın eşsiz yetkinlik arayan eğilimlerinin amacı olan eksiksiz

güzellik, karikatürün tersi bir şey oluyor bu durumda. Karikatürcü gerçeği güzelleştirmeye değil, onu karakterize ederek açıklamaya çalışır (Baudelaire, 1997).

Karikatürde karakterize etmek, sanatçının anlatılan olguyu kendi çizgileriyle kendi diliyle anlatması, onu daha ilginç bir hale getirmesi durumudur (Gökçearslan, 2007).

Ham maddesi insan olan karikatür, insanın çelişkilerini, yanlıgılarını, yapıtlarını, yaptıklarını, davranışlarını, gözlemlerini ve özelemlerini konu alır. Karikatürde sıkça kullanılan hayvan figürleri de insan hareketleriyle tasvir edilerek onlara birer karakter yüklenmiş ve bazen gündelik yaşam içerisinde, bazen de sıra dışı durumlarda betimlenerek ve abartılarak anlatılmak istenen olay, bu karakterler üzerinden anlatılmıştır. La Fontaine dahil, hayvanları konu eden birçok mizahçı ve mizah çizeri bu kahramanları yine insan ilişkileri içinde anlatmışlar veya çizmişlerdir (Selçuk, 1985).

Biçimsel olarak abartmayla bir kişiyi, bir canlıyı ya da bir şeyi gülünç gösterme anlamına gelen karikatür, bu anlamıyla düşünüldüğünde insanlık tarihi kadar eskidir.

İlk karikatüre benzeyen çizimlere; Paleolitik Çağ'dan kalan mağara duvar resimlerinde rastlanmıştır. Bu mağara resimlerinin güldürme amaçla yapıp yapılmadığı araştırmacılar tarafından tahminlerle sınırlı kalmaktadır. Ancak kanıtlara dayanan bir gerçek var ki, bu resimlerin o zaman diliminde kutsal olduğuna inanılan kayaların üzerine resmedilmesi yani dini inancın bir gereği olarak yapılmasıdır.

Fransa'da Arie'ge Bölgesinde Trois Fre'res mağarasında, Doğu İspanya'da Cueva Bölgesi'nde Ramigia mağaralarında ve Cezayir'de Tassili N'Ajjer mağaralarında karikatüre benzeyen pek çok duvar resmine rastlanmıştır (Topuz, 1986).

Resimlerdeki insan ve hayvan çizimlerinde karikatürün biçimsel olarak tanımında yer alan bazı çizgileri abartma özelliğine sıkça rastlanmaktadır. Özellikle Paleolitik ve ardılı Neolitik Çağ'dan neredeyse Grek sanatına kadar bereketin simgesi olan fallus, idollerin çoğunda dönemin inancını ve bereketin önemini belirtmek için en çok abartılarak betimlenen simgedir. (Sereli, 2007)

Buna en güzel örneklerinden biri olarak Fizan'da Ti-n Lalan'da bulunan kaya resmi gösterilebilir (Resim 1).

Resim 1: Fizan'da Ti-n Lalan'da bulunan kaya resmi M.Ö. 500

Topuz, Resim 1' i; Desenin koca kulaklı bir yaratığı gösterdiğini ve yaratığın yere kadar uzanan çok kalın bir fallusu olduğunu söyleyerek betimliyor ve açıklıyor;

İspanya yarımadasının o ilk insanları neden duvarlara resimler yapmışlar? Geleneklerini duvarda saklamak ve yaşatmak, birtakım ilginç ve gülünç sayılabilecek olayların öykülerini çizgilerle anlatmak. Bunlar bazı desenlerde birer anekdota dönüşüyor, karikatür unsuru da bunlarda ortaya çıkıyor (Topuz, 1997).

Antik Mısır'da da karikatürlere sıkça rastlandığından bahsetmek arkeolojik kazılarla mümkün olmuştur. Bazen yöneticiler ve yönetim sistemleri bazen de din adamları bu karikatürlere konu olmuşlardır. Ancak hayvan figürleri en çok rastlanan örnekleridir (Resim 2).

Eski Mısır desenleri incelendiğinde daha çok hayvan figürlerinin ele alındığı dikkati çekmektedir. Kediler, fareler, aslanlar, su aygırları, timsahlar, atmacalar en çok kullanılan hayvan figürleri olmuştur. Eski Mısırlılar hayvan figürleri üzerinden insanlara gönderme yapmak istemişlerdir (Gökçearslan, 2007).

Resim 2 : Mısır' da bulunan hayvan temalı çizim

Antik Grek kültüründe de karikatür benzeri çizimlerden bahsetmek mümkündür. Gökçearslan (2007), bu karikatürlerin o zamanlar sıkça kullanılan ve insan hayatının ve dönemin sanat eserlerinin önemli bir parçasını oluşturan vazolar, kupalar, amforalar ve testiler üzerine yapıldıklarını belirtmektedir. Bu karikatür benzeri desenler incelendiğinde, "Satir denen yarısı erkek, yarısı at, sivri kulaklı, ezik burunlu, at kuyruklu, belden aşağısı kıllı ve ayakları nallı yaratıklar cinsel organlarını göstererek kadınları korkutmaktadır." (Topuz, 1997, Akt: Gökçearslan 2007).

Eski Roma'da da karikatür örnekleri ile karşılaşmak mümkündür. "Pompei kalıntıları bu bakımdan çok zengindir." Öte yandan "Eski Grek ve Roma dönemlerinden sonra karikatür tarihinde bir boşluk vardır. On beşinci yüzyıla kadar tek bir karikatürcü adı yoktur." (Topuz, 1997). Bu durum, o dönemde mizaha ve karikatüre karşı baskıcı bir tutumun olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

Çağdaş anlamda karikatürün ilk örnekleri olarak Leonardo da Vinci' nin ve Carrachi kardeşlerin portre karikatürleri gösterilmektedir (Resim 3, Resim 4, Resim 5).

Resim 3: Annibale Carracci, Karikatür Levhası, 1595

Resim 4: Leonardo da Vinci, Caricature of a Laughing Man

Resim 5: Leonardo da Vinci, Five Caricature Heads

Anadolu' da mizah 13. Yüzyıldan itibaren sözlü olarak ortaya çıkmıştır. Sözlü mizah geleneğinin en önemli temsilcisi Nasrettin Hoca' dır (Sereli, 2007). Mizah' ın çizgi türü olan karikatürün başlaması Topuz'a göre Karagöz ve halk resimlerinde ortaya çıkmıştır. "Karagöz'ün gözlerinde, çenesinde, sakalında, duruşunda, davranışında her şeyinde abartmalar ve gülmece öğesi vardır. İlk Fransız karikatür tarihçisi Champfleury, XIX. yüzyılın ilk yarısında yazdığı bir kitapta İstanbul'da Karagöz oyununu seyreden bir Fransız'ın anlattıklarına ve getirdiği belgelere dayanarak Karagöz'ü bir karikatür olarak gösteriyor." (Topuz, 1997).

Gökçearslan' a göre; Türk karikatürünün diğer bir çıkış noktası olan Halk Resimlerinde de abartılmış davranışlar, gerçeküstü yaratıklar ve hayvanlar görülmektedir. Minelaşk, Hazreti Ali, Şah İsmail, Hazreti Peygamber'in atı Burak, Nasrettin Hoca, Mahi Varaka, Gülşah, Hikaye-i Şapur Çelebi, Kerem ile Aslı, Hüsrev ile Gülşah, Ferhat ile Şirin, Ali ile Zülfikar, Mevlana sikkeleri ve resimleri, Koloğlu, Seyfelmülük, Bektaşî fıkraları ve masallarını konu alan resimler, halk resimleri olarak bilinmektedir. XV. yüzyılın sonunda yapılmış olan Davetname bu türün en güzel örneklerindedir. Davetname ruhların çağrılmasını konu eder. Bir çeşit büyü ve tılsım kitabıdır. Bu kitapta bulunan resimler, karikatür öğeleri taşımaktadır. Bu resimlerden biri de Adem'dir (Gökçearslan, 2007).

"Ademin başı insan başı gibi, iki eli, iki ayağı var, ama başından ayağına kadar 4000 yüz uzanıyor. Her yüze göz, kaş, ağız, burun da konmuş. Adem'den önce yaşayan cinlerin resmi çizilmiş. Bolluk tılsımı iki başlı bir insan, biri uzun saçlı bir insan başı, ötekisi keçi başı. Bolluk tılsımı bir elinde bir tef tutuyor, ötekinde bir sopa. Kötülük tılsımı da bir yılan, iki başı var, ikisi de keçi başına benziyor. İki kişiyi birbirinden ayırma tılsımı ikişer keçi başlı yilandan oluşuyor." (Topuz, 1997) (Resim 6).

Resim 6: Davetname, tılsım resmi.

Tanzimat dönemiyle beraber yazılı mizah türlerinde eserler ortaya çıkmaya başlamıştır. Abdülhamit döneminde mizaha ve karikatür eserlerine uygulanan yasağa kadar bu sanat dalları hızlı bir gelişim göstermiştir. II. Meşrutiyetle beraber yeniden özgürlüğe kavuşan karikatür, gazetelerde ve dergilerde yaygın bir şekilde yer almaya başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde karikatür dergileri çıkarılmaya başlanmıştır. “1923-1945 Cumhuriyet Dönemi diye anılan dönemde, Ramiz Gökçe ve Cemal Nadir’ in karikatür dünyasındaki egemenliği hissedilmektedir. Bu dönemde yeni çıkan karikatür dergisi ile Akbaba Dergisi varlıklarını bu iki önemli isim önderliğinde sürdürmüşlerdir” (Sereli, 2007).

1945’ten sonra 1970’lere kadar geçen süreçte Oğuz Aral ve dönemin en önemli mizah dergisi olan Gırgır’ ın etkisi yoğun şekilde hissedilmektedir. Oğuz Aral, kendinden önceki dönemin aksine Türk Karikatürü’ nün halka inmesi ve halkın sorunlarıyla ilgilenmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. 1970’ lerden günümüze kadar olan süreç içerisinde sayıca artan karikatür sanatçıları ve dergileri bu sanatın zenginleşmesine katkıda bulunmaya devam etmektedir.

Karikatürün sadece çizgi formunda olduğunu düşünmemek gerekir. Karikatür çok farklı malzemeleri kullanmaktadır; yontu, seramik, kil bu malzemelerden birkaçıdır (Gökçearslan, 2007). Özellikle, seramik ve kilden yapılmış üç boyutlu çok sayıda karikatürize edilmiş form mevcuttur.

Antik çağlardan kalan, kilden yapıma figürler, yapıldığı dönemde güldürme amacıyla yapıp yapılmadığı bilinmese de, günümüz karikatürize edilmiş seramik formlara örnek teşkil etmektedirler. İnsan ya da hayvan figürlerinin vücutları üzerinde yapılan oymalar, abartmalar günümüz karikatür tanımlamasıyla örtüşmektedir.

İtalya’da yapılan arkeolojik kazılarda bulunan ve günümüzden 2400 yıl öncesine ait olduğu belirlenen kilden yapılmış olan hayvan figürleri de, hayvan karikatürlerinde biçimsel olarak tanımında yer alan öğelerle benzerlik taşımaktadırlar. Resimde görüldüğü üzere figürün küçük kulakları ve insana ait gözler taşıdığı dikkat çekmektedir (Resim 7).

Resim 7 : Domuz biçimli testi.

Mısırlılarda ve İranlılarda da kilden yapılmış figüratif karikatür örneklerine fazlaca rastlanmaktadır. Cinsel organları abartılı Mısır'ın eğlence tanrısı Bes en sık rastlanan örneklerinden biridir(Resim 8).

"Afrikalı ya da Sematik kökenli olduğu düşünülmektedir. Mısır'a 12. Sülale döneminde, sonradan gelmiştir. Sakallı, vahşi bir cüce olarak ve yuvarlak bir yüzle biçimlendirilmiştir. Mizahı temsil ettiği de düşünülmektedir" (Sereli, 2007).

Resim 8 : Mısırlılara ait Bes tanrısı heykeli.

Aynı dönemlerde batı sanatı doğu sanatıyla farklılıklar göstermektedir. Yunanlılar da karikatürlere daha çok vazolarda ve amforalarda rastlanmaktadır. Mısır daki Tanrı Bes, eski Grek inanç sisteminde de vardır ancak farklı şekilde yorumlanmıştır(Resim 9).

Resim 9 : Greklerden kalma Bes heykeli.

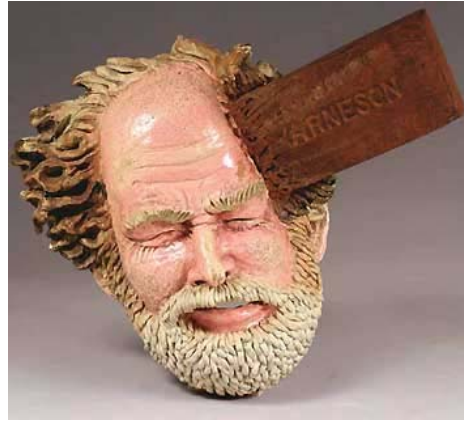
Greklere sonra Roma'da da karikatür türü pek çok duvar resmi, mozaik ve heykelle rastlanır. Ünlü karikatür tarihçisi Champfleury'e göre karikatür, Grek etkisiyle İ.Ö. 4.yy'dan sonra Roma'ya girmiştir. Ancak Roma Sanatı'nın üç boyutlu karikatür konusunda, bazı heykellere rastlansa da, Grek Sanatı kadar zengin olmadığı görülür. Romalılar karikatürü daha ziyade mozaik ve fresklerde çizim şeklinde iki boyutlu olarak kullanılmıştır.(Topuz, 1997)

Roma döneminden sonra Orta Çağ'a kadar olan süreçte karikatür sanatı adına pek fazla eser bulunmamaktadır. İçinde bulunulan dönem nedeniyle sanat anlayışı kilisenin himayesi altında gelişim göstermiştir. Üç boyutlu karikatürize edilmiş formları şeytan figürleriyle sınırlı kalmıştır. Sereli' ye göre; Ortaçağ'da karikatür konusu olarak sıkça şeytan figürü ele alınmış ve bu figür dönemin sanatçıları tarafından abartılı bir biçimde işlenmiştir.(Sereli, 2007)

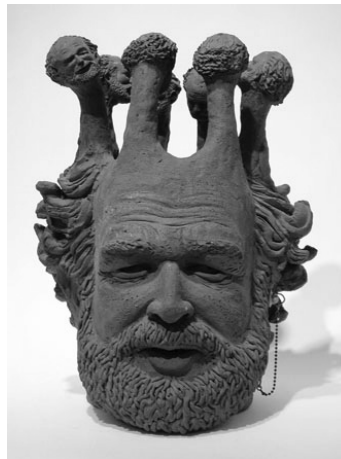
19. yy' dan sonra sanatın farklı bir çok dalında olduğu gibi, karikatür sanatında gelişmeler görülmektedir. İlk sanatsal anlamda karikatür heykel Jean Pierre Dantan tarafından 1850'ler de yapılmıştır.

20.yy' in ikinci yarısında sonra Amerika'da "Funk" yani Dehşet Sanatı olarak adlandırılan sanat akımı Robert Arneson önderliğinde ortaya çıkmıştır.(Resim 10,11) Funk sanatı, Dadaycılık, Pop-Art ve Gerçeküstüçülük'e tavrı olarak benzerlikler gösterir; ancak bu tavrı daha da ileri götüren, popüler kültürün

getirdiği tüm öğelerle sert bir dille alay eden bir üsluba sahiptir. Özellikle seramikte gelişim gösteren Funk sanatçıları, 60'lı yılların hakim dünya görüşü ve yaşam biçimi doğrultusunda düzene karşı gelen, yıkıcı bir bakış açısı benimsemişlerdir. Bu akıma ait seramiklerde mizah, eleştiri, bazen ince bazen yıkıcı bir alay ve muhalif bir tavır göze çarpmaktadır. Hayvan figürleri de sıkça konu edilmiştir. (Sereli, 2007)

Resim 10 : Robert Arneson' a ait Brick Bang adlı seramik çalışma, 1976

Resim 11 : Robert Arneson' ın bir başka büst çalışması

Yetmişlerden sonra günümüze kadar olan dönem boyunca ve özellikle son dönemlerde Avrupa ve Amerika seramik sanatında mizahi yaklaşımlara daha çok rastlanmaktadır. Sereli' ye göre; Doğu ülkelerinde seramik sanatında daha baskın olan tarzın daha doğal, soyut ve hatta primitif bir anlatım olduğu yönündedir. (Sereli, 2007)

Mizahi seramikleriyle ünlü Clayton Bailey' de Robert Arneson gibi seramiğe farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bailey' in figürleri daha çok kendi korkuları ile alay etmesi şeklinde yorumlanmaktadır.(Resim 12)

Resim 12 : Clayton Bailey, "Demon Dogs" , 1997, 1998

Türk Seramik sanatında, karikatürle seramiği birlikte sunan ve bu bakış açısıyla ilk üç boyutlu karikatürler olarak gösterilen örnekleri gerçekleştiren sanatçı, aynı zamanda Çağdaş Türk Karikatürü'nün önemli temsilcisi karikatürist Semih Balcıoğlu' dur (Resim 13).

Resim 13 : Semih Balcıoğlu, Kûltablası

Aziz Nesin, Semih Balcıoğlu'nun karikatürleriyle ilgili şunları söylemiştir:

Karikatür, fırça ve kağıt gereçleri içinde kaldıkça, yeni boyutlar kazanamayacaktı. Beri yanda karikatüre yeni gereçlerin karışmasıyla karikatürün kendi niteliğinden ve değerinden yitirme tehlikesi de vardı. Nitekim, karikatüre başka teknikler karıştııkça karikatür, karikatür olmaktan uzaklaşıyor, katılan yeniliğe göre, resme, heykele, plastik yöne kayıyordu. Denemeler bunu gösteriyordu. Başka gereçler katılmasıyla, karikatürün kolayca kendi niteliğini yitirmesi sanırım, onun en yalın biçimini almış, bütün gereksizliklerini atarak, fazlalıklarından sıyrılmış olmasında geliyordu...Doğrusu, sergiye giderken hiç güvenli ve umutlu değildim. Çünkü işin içine seramik girince karikatürü ezip geçeceğini, plastiğin karikatüre egemen olacağını sanmışım. Oysa gördüm ki, Balcıoğlu' nun yeni sergisi bu bakımdan çok önemlidir. Çünkü bu başkalarının da yeni buluşlar katarak izleyecekleri bir yol olabilir (Şenyapılı, 2003; Akt: Sereli, 2007).

Türkiye'de karikatür ve seramiğin birlikte şekillendirildiği birçok örnek mevcuttur. Bu alanda önemli eserlere sahip önemli bir isim de Sadettin Aygün' dür. Eskişehir Anadolu Üniversitesinde Öğretim Üyesi olarak çalışmakta olan Aygün, aynı zamanda Atilla Özer'den devraldığı Eskişehir A.Ü. Eğitim Karikatürleri Müzesinin yöneticiliğini de yürütmektedir (Resim 14, 15,16).

Resim 14 : Sadettin Aygün, Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumunda bir çalışması.

Resim 15 : Sadettin Aygün, Atilla Özer, "19. Uluslararası Sanatta Mizah ve Yergi Bienali Gabrova", 2009.

Resim 16 : Sadettin Aygün, Atilla Özer, “19. Uluslararası Sanatta Mizah ve Yergi Bienali Gabrova”, 2007.

Karikatür ve seramiğin üç boyutlu formlarda yorumlanmasına önemli bir diğer örnek; ülkemizde 2003 yılında Eczacıbaşı'nın katkılarıyla, eski ve yeni ünlü Türk karikatür sanatçıların çizimlerinin seramik figürler halinde “Çizgi Kahramanlar Sokakta” sergisinde sergilenmesi gösterilmektedir (Resim 17, 18).

Resim 17 : Selçuk Erdem, Penguenler, 2003.

Resim 18 : Oğuz Aral, Avni, 2003.

1.2. Karikatürde Hayvan Figürü

Karikatürde hayvan figürü sıkça rastlanan bir öğedir. Genellikle anlatılmak isteneni bazen dolaylı yollarla, bazen de direkt olarak hayvanlar üzerinden anlatmayı tercih eder.

Fakat bu kullanım yöntemi her zaman kabul görmemiştir. Türk sanat adamı ve danışmanlarından biri olan Zahir Güvemli, 1952 de yayımladığı, karikatürün tanımını ve gelişim sürecinden bahsettiği Karikatürist Cem ve San'atı yazısında hayvanların karikatürünün yapılamayacağından ve gülmenin, canlılar arasında ancak insana müteveccih olarak kalabileceğini söylemektedir (Şenyapılı, 2003). Ancak önceleri Fransa'da ortaya çıkmış olan, hayvan figürlerinin sadece insan davranışları içerisinde verildiği zaman komik ve karikatür öğesi içerisinde incelenebileceği görüşü savunulurken, günümüzde geçmişteki bu görüş ile birlikte, hayvanların kendi başına, doğal karakteristik özellikleriyle de karikatür sanatı içerisinde yer alabileceği kabul edilmiştir.

Oysa, bugün, doğrudan doğruya hayvan karikatürleri insanları güldürüyor. Örneğin, Charles Schulz' un Snoopy' si (Resim 19) başlı başına bir karakterdir ve en az Peanüt' s un insan karakterleri ölçüsünde sevilmektedir. Schulz, ayrıca bir kuş olan Woodstock' ı da kahramanları arasına katmıştır. Garfield karikatür bir kedir (Resim 20). Marmaduke bir başka karikatür köpektir. Tintin' in köpeği Milo, Red Kid' in atı Düldül ve köpeği Rin-tin, hayvan karikatürünün de çizilebileceğinin kanıtıdır. Oğuz Aral'ın çizgi öykü kahramanı Köstebek Hüsnu'nün köpeği Abdürrahim de bir öteki kanıttır

Resim 19 : Charles M. Schulz, Snoopy.

Resim 20 : Jim Davis, Garfield.

Elbette, yukarıda sayılanlardan da önce Walt Disney' in Miki Fare, Mini Fare,(Resim 21) Vakvak Kardeş, Varyemez Amca, vb. hayvan tiplmeleri, Hannah- Barbara ikilisinin Tom ve Jerry' sini anımsamak gerekir... Salih Memecan' ın Sizinkiler' i (Resim 22) insan gibi davranan ama insan olmayan kahramanlardır (Şenyapılı, 2003).

Resim 21 : Wlat Disney' in iki karakteri Mickey ve Minnie Mouse.

Resim 22: Salih Memecan, SizinKiler.

Hayvan imgesinin karikatürlerde bu kadar sık görülmesi bu fikrin nasıl çıktığı sorusunu da beraberinde getirmektedir. Doğaldır ki, her karikatür sanatçısı için bu soruya verilen cevap çeşitlilik göstermektedir. Yıllardır hayvan figürleri üzerine çalışan “Hayvanlar” karikatürünün çizeri, İsmail Gülgeç, “hayvanlar” imgesinin kendisinde nasıl ortaya çıktığını şu sözlerle anlatmıştır;

Bir ön araştırma yaptım. Daha sonra belleğimde kalanlarla hayvanları konuşturdum. Bir kalıbı kırdığımı gördüm. İnsanların törel değerleriyle, özdeyişleriyle çarpık olan, bize uymayan şeyleriyle dalga geçebileceğimi anladım. Çünkü biz hayvanlar kanalıyla değer yargıları yaratıyoruz. Örneğin, “kuşlar söyledi”, “ it ürür kervan yürür” vb. deyimler ve atasözleri üretmişiz(Akt: Şenyapılı, 2003).

Gülgeç genellikle hayvanları, insanların davranışlarını ya da bu davranışların çarpıklıklarını anlatmak ve özellikle siyasi kişileri eleştirmek için kullanmıştır.(Resim 23 ve resim 24)

Resim 23 : İsmail Gülgeç' in bir karikatürü.

20 Kasım Cumartesi 2010

Resim 24 : İsmail Gülgeç, "kurban" karikatürü

Siyasi içerikli karikatür çizerleri de, genellikle hayvanlar üzerinden bir anlatım dili kullanmayı tercih ederler. Bu sayede anlatmak ve dikkat çekmek istenilen konu, hayvanların karakteristik özellikleri sayesinde daha kuvvetli bir şekilde betimlenmiş olur. Siyasi karikatürler zaman zaman karikatür dergilerinde bazen de gazetelerde kendilerine yer bulmaktadır. 1912 tarihli "Philadelphia Inquirer" gazete karikatürü başkanlık seçimine göndermede bulunmaktadır (Resim 25)

Resim 25 : Wonderful Halloween Disguises, 1912.

Cumhuriyet dönemi karikatür sanatçılarından Cemal Nadir Güler bunun en güzel örneklerinden birini, devletlerin birbirleri karşısında takındığı tutum ve güç dinamiklerini anlattığı “Devletler Hukuku” adlı karikatüründe vermiştir. Çizildiği dönemi yansıttığı gibi, aynı zamanda halen geçerliliğini sürdüren anlamıyla bu eser, Türk karikatür tarihi açısından önemli bir yere sahiptir (Resim 26).

Resim 26 : Cemal Nadir Güler, “Devletler Hukuku”.

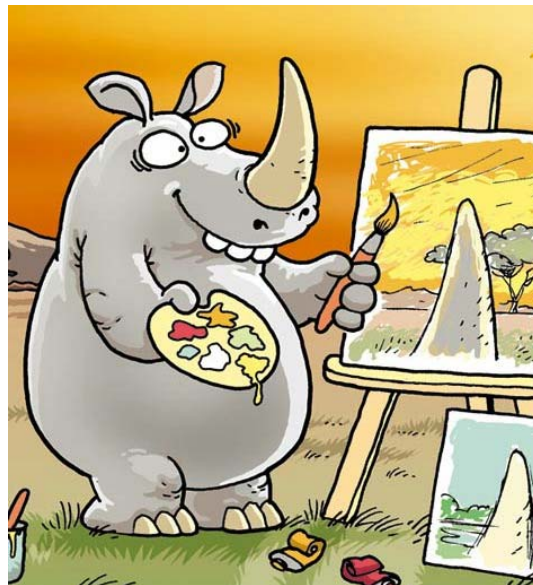
Son yıllarda Erdil Yaşaroğlu, Selçuk Erdem gibi(Resim 28,29) karikatüristler birbirinden başarılı hayvan karikatürlerine imza atmıştır. Erdil Yaşaroğlu' na da neden bu konu üzerine çalıştığı sorulduğunda “İnsanları hayvanlar üzerinden anlatmak, Ezop ve La Fontaine tarafından yüzyıllardır kullanılmış bir teknik. Onların dünyası daha eğlenceli.” diye cevap vermiştir (Resim 27).

Resim 27: Erdil Yaşaroğlu, Komikaze.

Resim 28 : Selçuk Erdem, Penguenler.

Resim 29 : Selçuk Erdem, Gergedan Karikatürü.

1.2.1. Karikatürde Boğa Figürleri

İmgeler karikatürde önemli bir yere sahiptir. Bu sayede karikatür okuyucusuna anlatılmak istenilen, kullanılan hayvan figürü sayesinde daha net biçimde aktarılması sağlanmaktadır.

Karikatürcülerin kimi simgelere yaygın olarak rağbet edişlerinin bir nedeni karikatür bakarıyla sağlıklı ve eksiksiz iletişim kurma kaygısıdır. Bilinen simgeleri kullanmak, çizgiyle anlatılan iletinin karşı yanca daha çabuk ve sağlıklı olarak algılanmasını sağlayacaktır. Örneğin, barış güvercinini gören, karikatürün barışla ilgili bir iletisi olduğunu anlayacaktır (Şenyapılı, 2003).

Boğa figürü de, geçmişten günümüze gücün ve bereketin simgesi konumundadır. Paleolitik Çağ' da ki mağara duvar resimlerinden beri süre gelen boğa ve güç anlam eşitliği, süreç ilerlese de geçerliliğini yitirmemiştir. Bu güç olgusu tarihsel süreçte değişik kültürlerde farklı biçimlerde görülmektedir. Buna en güzel örneklerden biri olarak, İber yarımadasında boğa güreşleri gösterilebilir ve halen o kültürün bir parçası olarak devam etmektedir (Resim 31). Bu olayın geçmişte Mezopotamya da başlayan, ve Romalılarda şov halini alan, tanrılara boğa kurban etme inanişin günümüzdeki hali olarak kabul edilmektedir (Resim 30). Bu olay, ilerleyen süreç içerisinde farklı kültürlerden bir çok karikatüriste ilham kaynağı olmuştur (Resim 32).

Resim 30 : Mithras ve Boğa freski, Mithras Tapınağı, İtalya

Resim 31 : Barcelona'da yapılan ve İspanya tarihinde önemli bir yere sahip olan boğa güreşlerinin tanıtımı için hazırlanmış olan karikatürize edilmiş öfkeli boğa figürü.

Resim 32 : Selçuk Erdem'in "boğa güreşi" üzerine bir karikatürü.

İlk çağlardan beri süre gelen bu anlayış günümüzde de devam etmektedir. Bunun en bariz ve güzel örneklerini karikatür sanatında ustaca işlendiğini görmek mümkündür. Times dergisinde, gelişen ve büyük Hint ekonomisinin gücünü anlatmak için çizilmiş bir boğa karikatür mevcuttur. Burada boğanın, kol kası gösterilmekte ve gücüne daha fazla dikkat çekilmek istenmiştir (Resim 33).

The Indian Economy

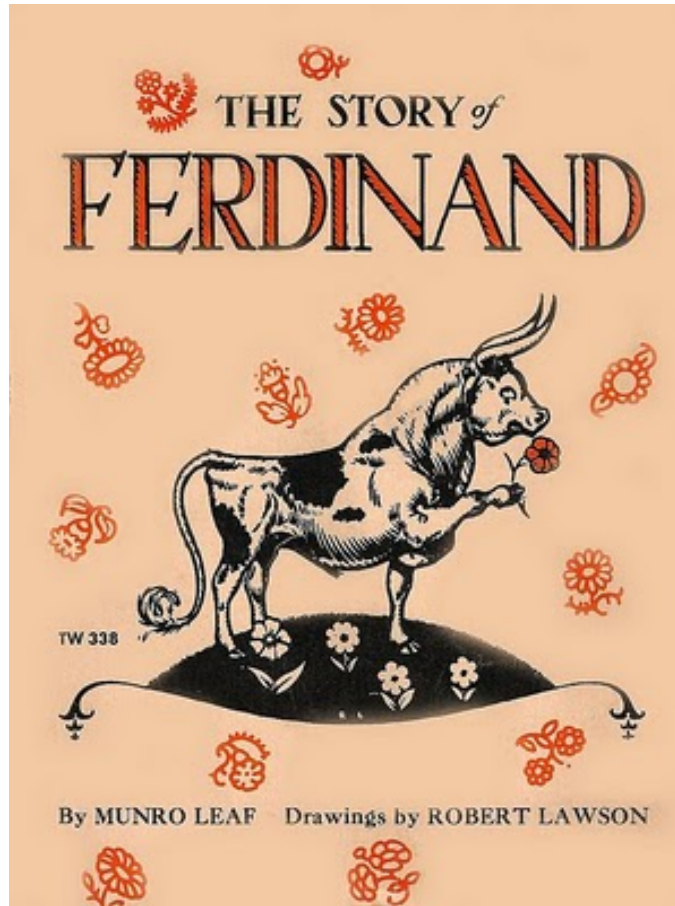
Resim 33 : Hindistan ekonomisinin gücünün tasvir edildiği boğa karikatürü.

Kültürel etkenlerden dolayı politik karikatürlerde de boğa figürü kültürün simgesiyle bütünleştirilmektedir. Resim 34'te görüldüğü gibi Avrupa'daki ekonomik krizin İspanya'daki etkisinin yıkıcı gücü, gene o coğrafyayla özdeşleşen boğa güreşleriyle anlatılmaktadır.

Resim 34 : Chris Riddell, İspanya Ekonomik Krizi.

Ancak karikatür sanatında boğa her zaman bu güç olgusuyla kullanılmamış ironiyle birlikte betimlenerek karakterize edilmiş ve kimi zaman sempatik, nazik ve kibar, kimi zamanda zeki ve kurnaz bir figür olarak da karşımıza çıkmaktadır. 1936 tarihli fabl türünde bir eser olan "Ferdinand' ın Hikayesi " nde baş karakter Boğa Ferdinand (Resim 35) bu tanıma uyan boğa karakterlerinden biridir. Bu figürler geçmişte çizgi dergilerde daha sonraki dönemde ise canlandırmalarda yani çizgi filmlerde karşımıza çıkmaktadır. Boğa Ferdinand (Resim 36) Walt Disney tarafından, karakterize edilerek daha sonra çizgi filmlerde kullanılmıştır.

Resim 35 : Ferdinand' ın Hikayesi, 1936.

Resim 36: Walt Disney, Ferdinand the Bull.

Öf ve adetlerin karikatür sanatı içerisinde kullanımı yaygındır. Her coğrafyanın geleneksel davranışları, onları sıklıkla mizahın ve karikatürün vazgeçilmez bir parçası haline getirmektedir. Karikatür izleyicisinin, karikatürdeki figürün toplumda sıklıkla karşılaştığı davranışları farklı açılardan görmesi, karikatürdeki gülme etkisini arttırdığı düşünülmektedir. Karikatüristler, bu farklılıkları oluştururken, insanda yarattığı çağrışımlardan yararlanmaktadır ve bu çağrışımlar çizerin önemli araçlarından biridir.

Çağrışımlar katmak ve kullanmak, durumları tersine çevirmek, abartılı, tekrarlar ve nesnelere değiştirmek, zaman sınırlamaları, tarih, yer değiştirme, dönüşüm, karşılaştırma, özdeşlik, benzerlik ve saçmalık karikatürçünün kullandığı araçlardan bazılarıdır (Şenyapılı, 2003).

Günümüzün, hayvan figürleri üzerine çalışan önemli Türk karikatür sanatçılarından Selçuk Erdem ve Erdil Yaşaroğlu' da boğa karikatürleri yapmış ve bu karikatürlerdeki figürlerin bazılarını geleneksel öğelerle birleştirip karakterize ederek izleyiciye sunmuşlardır (Resim 37, 38).

Resim 37 : Seçuk Erdem , " Kurban Bayramı".

Resim 38 : Erdil Yaşaroğlu , Komikaze.

1.3. SERAMİK VE HEYKELDE HAYVAN FİGÜRÜ KULLANIMI

Hayvan figürleri, sanat olgusu içerisinde sıklıkla kullanılmıştır. İnsanoğlunun yaptığı ilk mağara resimlerinden, ilk sanatsal objeler olarak kabul edilen amforalar ve heykellerin çoğunda o dönemlerde kutsal olduğuna inanılan hayvan motiflerine rastlamak mümkündür.

Tarihsel süreç ilerledikçe ve insanoğlunun yaşam ve inanç şekli değiştikçe sanatsal objelerdeki figürler de değişmiş ancak hayvanların bu figürler arasındaki önemi azalmamıştır. Antik Yunan heykelleri ve vazolarında, Bizans Sanatında, bu süreci takip eden Rönesans'da da bu figürlere sıkça rastlanmaktadır. Orta Çağ ve sonraki süreç, sanatsal açıdan kısır bir dönem olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan çalışmaların çoğunun kilise denetimi altında ve kilise mimarisi boyutlarıyla sınırlı kaldığı görülmektedir.

19 yy.' dan sonra Fransa ve Almanya' da başlayan sanatsal kırıldanmalar, devrimleri ve beraberinde yeni anlayışları getirmiştir. Bu sayede hayvan figürleri yeniden resim, heykel ve özellikle o döneme kadar olan süreçte, sanatsal açıdan önemini kaybettiği düşünülen seramik sanatında kullanılmaya tekrar başlanılmıştır.

19.yy' da Arts and Craft okulu, Bernar Leach'in önderliğinde estetik tabak-çanak üretme yeniliği benimsenmiş seramiğe modern bir tavır getirmişse de yine de bezemeden çok uzaklaşmamıştır. Seramikte yeniden figüre rastlanması ancak 20.yy'dan sonra modern sanat akımlarının ardı ardına gelişim göstermesiyle mümkün olmuştur. Özellikle Amerika'da seramik çağdaş anlamda büyük gelişme göstermiş, Peter Voulkos, Rudy Autio gibi sanatçılar geleneksel bütün öğretilerin dışında kalmayı, seramiğe yeni ve modern bir bakış açısı getirmeyi başarmışlardır. 20.yy Amerikan seramikçiliğinde insan ve hayvan figürünün yeniden ağırlıklı olarak işlenen konular haline geldiği görülmektedir (Sereli,2007).

Dünyada değişen şartlar, toplumların yapısı ve değer yargıları sanatın içeriğini etkilemeye başlamış, kullanılan hayvan figürleri, sadece birer figür olmak yerine içeriğinde anlamlar barındırmaya başlayarak günümüz modern sanatında yerini almaya başlamıştır.

Günümüzün sanatında hayvan figürleri üzerine çalışan sanatçılardan biri olan Nick Mackman, 2012 yılında Overall Runner-up and Go Wild kategorilerinde yılın vahşi yaşam sanatçısı ödülleri kazanmıştır. Seramik ve bronz döküm teknikleri ile hayvan figürleri üzerine çalışan ödüllü sanatçı; yaptığı her bir figürde, kendi karakterinden bir şeyler katmayı hedeflemektedir.

Resim 39 : Nick Mackman'ın bir çalışması.

Figürleri için seçtiği hayvanların çoğu, günümüzde nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerden oluşmaktadır. Onların güzellikleriyle, izleyicileri aydınlatarak gerçekte vahşi olmalarının yanında aslında ne kadar etkileyici yaratıklar olduklarını göstermek istemektedir. Sanatçı çalışmalarını yaşamakta olduğu İngiltere'de sürdürmektedir (Resim 39, 40).

Resim 40 : Nick Mackman'ın başka bir çalışması.

1943 Iowa' da doğan Sandy Scott, Kansas City Art Institute ' ta sanat eğitimini almıştır. Sonradan animasyon endüstrisi için modelleme çalışmaları yürütmüştür.1970'lerde gravürler ve özgün baskı resimler çalışmaya başlayan sanatçı, 80'lerde eğitimini aldığı heykel sanatına geri dönmüştür. Sanatçı çalışmalarını, merkezi Lander, Wyoming yakınlarındaki bronz dökümhanesinde ve Lake of the Woods, Canada stüdyolarında sürdürmektedir. Yaptığı işler otantik çalışmalar olarak değerlendirilmektedir(Resim 42). Çalışmalarında, yaşadığı tecrübelerini resmetmektedir. Tutkunu olduğu havacılık sektöründen ve aerodinamik yapılarından dolayı kuş figürlerine ayrı bir merakının olduğunu belirtmektedir (Resim 41).

Resim 41 : Sandy Scott, Hay bay.

Resim 42 : Sandy Scott, Elephant Fragment.

Amerikan Sanatçıları Profesyonel Ligi'nde imza yetkisi ve önemli bir üyesi olan sanatçı, Kazandığı birçok ödülle, vahşi hayat ve hayvanlar üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Hintli bir seramik sanatçısı olan Madhur Sen'de Yeni Delhi' deki College of Art' ta eğitim almıştır. Sanat hayatına ilk olarak Hint geleneğinde önemli bir yere sahip olan seramik torna eğitimiyle başlamıştır ve çalışmalarında bunun etkisi görülmektedir (Resim 43). Yaptığı çalışmalarda, figürlerin detaylarından çok anatomik olarak, hayvanın formunu andırmasına özen göstermektedir.

Resim 43 : Madhur Sen, Goat.

Madhur, formların önemini vurgulamaktadır. Küçük hareketlerle bazen tornada çektiği kapların arka yüzlerine, bazen de elle şekillendirdiği çamura eklemeler yaparak formu meydana getirir. İşlerinin çok azında göz, burun toynak ve benzeri detaylara rastlanmaktadır. Bu detayları basit şekillerle tasvir etmeyi tercih etmektedir. Onun işlerinde dekor ve pişirim yöntemleri daha önemli bir yer teşkil etmektedir. Kullandığı hayvan figürleri detaysız formlar olduğundan üzerine farklı dekorlar ve sırlar kullanmaktadır. Böylece form figüratif olsa da bu yöntemle, işlerinde realist bir yaklaşım da göze çarpmaktadır (Resim 44).

Resim 44 : Madhur Sen , Goats.

1.3.1. Seramik ve Heykelde Karikatürize Hayvan Figürü Kullanan Sanatçılar

Beth Cavener Stichter : Amerika' lı tam zamanlı bir stüdyo sanatçısıdır. 1994' te İtalya'da Cecil Academy of Art heykel bölümünden mezun olan sanatçı, çalışmalarında insan psikolojisi, mimikler ve hayvan formlarını oluşturmak için genellikle seramik malzeme kullanmaktadır. Heykellerini oluştururken genellikle başka objelerle ya da mekanın kendisini de çalışmasının bir parçasıymış gibi kullanır (Resim 45). Çalışmalarında figürlerin hareket ediyormuş izlenimi yaratmak istemektedir. Sıkı bir hayvan hakları savunucusu ve aktivist olan sanatçı yaptığı işlerde hayvanların çektiği acıları, insanlar tarafından onlara uygulanan işkenceleri, hayvanların hareketleri ve mimikleriyle anlatmayı tercih etmektedir.

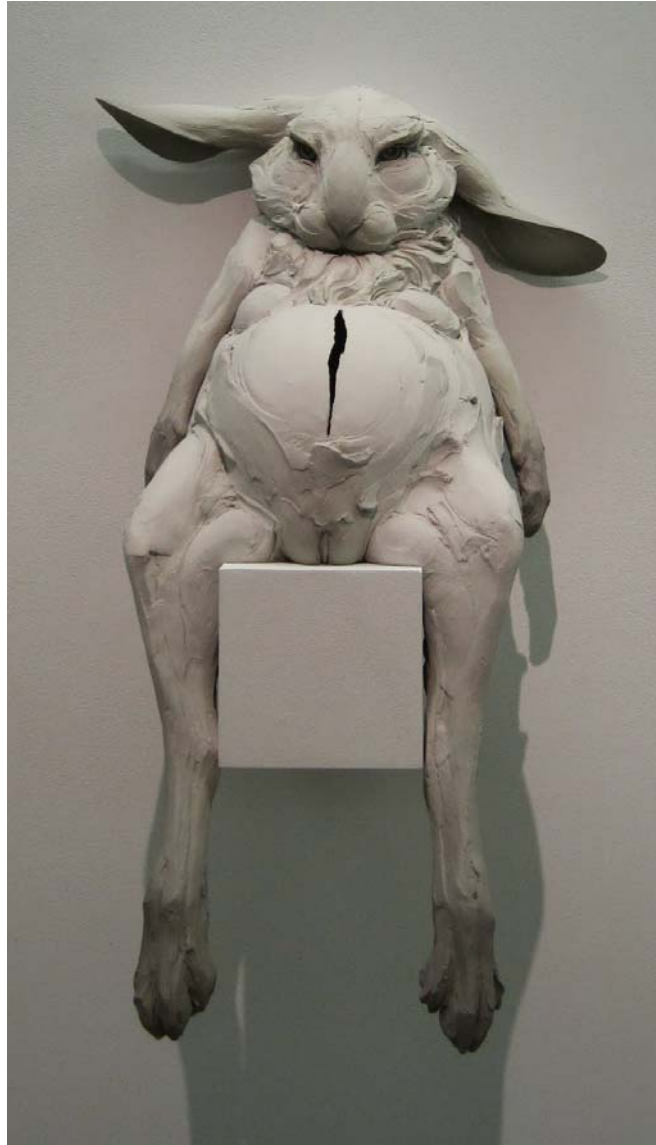

Resim 45 : B. Cavener Stichter' in çalışması.

Çalışmalarında hayvanların anatomisi önemli bir yere sahiptir. Ancak 2009 yılındaki bir söyleşisinde, insanların kendisine sıklıkla hayvan anatomisini nasıl bu kadar iyi bildiğini sorduklarını, fakat aslında kullandığı figürlerin insan vücudu olduğunu ve gerçek hayvan anatomisinden çok farklı olduğunu, bunu işlerinin yanına gerçek bir tavşan, ya da keçi getirildiği zaman rahatlıkla görülebileceğini söylemiştir (Resim 46). Ancak bunun fark edilmiyor olmasını kendi adına sevindirici olduğunu eklemektedir.

Resim 46 : B. Cavener Stichter, "Empire of Dust", 2006.

Resim 47 : Beth Cavener Stichter, On Tender Hooks, Rabbit, 2009.

İşlerinde özellikle bazı hayvanların sıkça tekrarlandığı görülmektedir (Resim 47, 48). Bunu da gene aynı tarihli söyleşisinde, çocukluğunda çok seyahat ettiğini, farklı okullarda okuduğunu ve bundan dolayı da çok insanla tanıştığını söylemiştir. Sonra da fark etmiş ki, çocukken okuduğu kitaplarda nasıl hayvanlar kategorize edilebiliyorsa, insanlarda aynı şekilde kategorize edilebilir. Çalışmalarında da hayvanların mimikleri üzerine çalışırken, gruplandırılmış bu insanların hareketlerinden yararlandığından bahsetmektedir. Bir kurt heykeli yaparken, yüzünde aslında agresif bir insanın yüz hareketlerini kullanması gibi. Tavşanlarında da, ürkek insanların yüz hareketlerini tasvir ettiğini ve böylece onları karakterize ettiğini söylemektedir (Resim 49).

Resim 48 : Beth Cavener Stichter, On Tender Hooks.

Resim 49 : Beth Cavener, "One Last Word".

Susan Halls : 1966' da İngiltire'de doğan sanatçı yerel bir sanat okulunda eğitim almaya başlamıştır. Daha sonra kazandığı burs sayesinde Londra'da Royal Collage of Art'tan 1990'da mezun olmuştur. Londra'da atölyesini kurduktan sonra, sırayla Royal College of Art, Central St. Martin's, Manchester Art Shool, The Cardiff Institute ve Bath School of Art'ta öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

Hayvan figürleri üzerine çalışan sanatçı, neden hayvan figürleri üzerine çalıştığını ve ifade tarzını bir söyleşide şu şekilde ifade etmiştir; Bendeki hayvan ve hayvan formlarına olan takıntı çocukluğumdan gelmektedir. Ve şüphesiz ki çalışmalarım da baskın birer öge olarak çıkmaları bundan dolayıdır. Bu sebeple mevcut durumda yaptığım figürlerle bunu, en doğru ve dürüst bir şekilde ifade edebildiğimi düşünmekteyim. Kesinlikle inanıyorum ki bu çalışmalarım ilkel dürtülerle, hayvan figürlerine yöneliyorum. Onlar, benim için geçmişte yapılmış totemler gibidir (Resim 50).

Resim 50 : Susan Halls, Hungarian Giant.

Heykellerinde, yüzdeki mimik ve ifadelerinde, hayvanların içinde buldukları ruhsal durumları ve gerçekliği yakalamaya çabalamaktadır. Çalışmalarında anatomik olarak gerçekliğin ikinci planda kaldığı görülmektedir, primitif totemler gibi, yüzlerdeki ifadelerle vurgu yapılmaktadır (Resim 51, 52, 53). Halls, çalışmalarda figürleri gerçekte oldukları gibi sunmakla ilgilenemediğini söylemektedir. Koyu bir hayvan hakları savunucusu olan sanatçı, hayvanları yeniden, birer köle olarak görülmediği şekillerde yaratmaya çalıştığından bahsetmektedir. Çalışmalarında sıklıkla, Tavşan, köpek, at, kuş, domuz, koyun ve keçi yinelenen temalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 51 : Susan Halls, insan suratlı köpek figürü.

Resim 52 : Susan Halls, the dog.

Resim 53: Susan Halls, domuz figürü.

Jenny Mastin: Seramik sanatçısı olan Mastin, sanat eğitimini, Doğu Karolina Üniversitesi Sanat ve Tasarım Okulu' nda alan Mastin, master eğitimini de Appalachian Eyalet Üniversitesi' nde tamamlamıştır. Sanatçı, demecinde, kille çalışmanın onu duygusal anlamda başka noktalara taşıdığını ve duygularını ifade edebilmesinde en etkili yol olduğunu söylemektedir. Mastin'in heykellerini yaratırken en büyük ilham kaynağının, uzun zamandan beri merakının ve ilgisinin olduğu antropoloji olduğunu vurgulamaktadır (Resim 54, 55).

Resim 54: Jenny Mastin, Easter's Repose, 2012.

İşlerini, evrensel formların, fikirlerin ve geleneklerin ayrılmaz bir bütün olarak birlikte betimlemesi olarak gören sanatçı, çalışmalarını Kuzey Karolina' da ki Morganton da sahibi olduğu Jenluma Clayworks Studio' da sürdürmektedir.

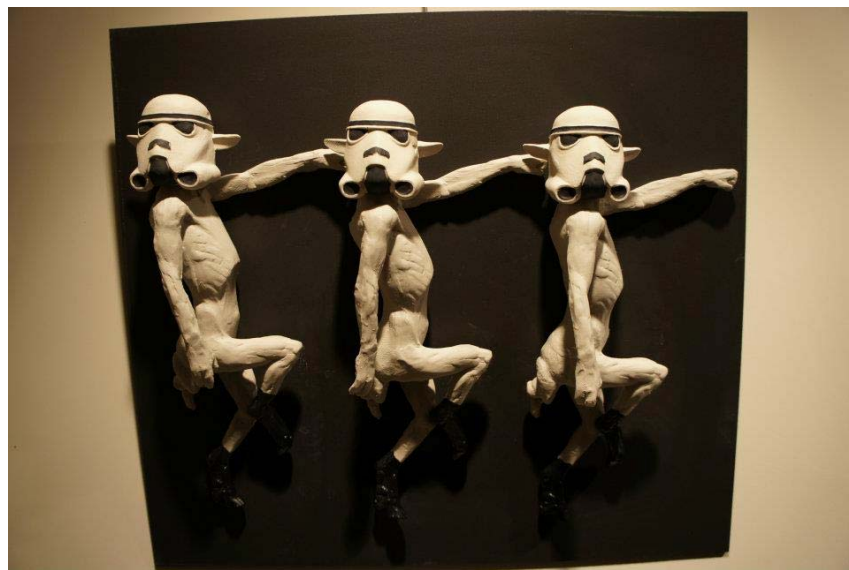
Resim 55: Jenny Mastin, Masked Rabbit Muse, 2012.

Aziz Baha Örken: 2000 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü mezunu olan Sanatçı Afyon Kocatepe Üniversitesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Hayvan figürlerini mizahi bir dille yorumlayarak çalışmalarına aktarmaktadır.

2010 yılında, halen çalışmakta olduğu Kocatepe Üniversitesi'nden Yüksek Lisans Programından mezun olurken tez çalışmasını mizah ve seramik sanatının birlikte yorumlanması üzerine yapmıştır. İşlerinde hayvan figürlerinin, insan hareketleriyle birleştirilerek karakterize edildiği görülebilmektedir (Resim 50).

İnsan ve hayvan bağlantısını daha iyi kurabilmek için, uzun zamanlardan beri insanla beraber yaşayan evcilleşmiş ve insan gibi koloni şeklinde yaşam süren özellikle koyun ve at gibi canlılar temel olarak çalışmaktadır. Bu çalışmalarında, onlara yüklenecek anlamlarda mizahın popüler, siyasi veya kara mizah vurgularından hangisini aktarması gerektiğine karar vererek karakterize etmiştir ve verilmek istenen mesajı seçilen hayvan figürüyle bağdaştırmıştır (Örken, 2010).

Sürü psikolojisi çalışmalarında vurgulanırken, popüler film ve çizgi roman karakterleriyle hayvan formlarını birleştirmektedir. Bunlar bazen Süpermen kostümlü, bazen de Star Wars kostümleriyle vurgulanan koyun figürleri olarak çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır (Resim 56, 57).

Resim 56: A. Baha Örken, "Sürüsüne Bereket" Sergisinden.

Resim 57: A. Baha Örken, "Sürüsüne Bereket" Sergisinden.

Deniz Onur Erman: 1978 yılında doğan sanatçı, Hacettepe Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nden 2001 yılında mezun olmuştur. Mezun olduğu okulda başladığı Yüksek Lisans eğitimini 2005 yılında, İngiltere, Cardiff' te bulunan Galler Üniversitesi, School of Art and Design Institute, Seramik Bölümünde tamamlamıştır. 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi Seramik Bölümü'nden Doktora derecesini alan sanatçı, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Çalışmalarında karakterize edilmiş insan ve hayvan figürleri bulunmaktadır. Konusu gereği, çalışmış olduğu hayvan figürlerine baktığımızda genellikle yırtıcı kuş başlarıyla birlikte kadın vücudunun birlikte kompozite edilmesi üzerine çalıştığı görülmektedir. Erman, kuş esinli seramik formların çıkışını şöyle anlatmaktadır.

Sanatsal dışavurumlarda kuş figürünü kullanmak ve kuş esinli seramikler üretmek fikrinin çıkış noktası, eğitim amaçlı olarak yurtdışında bulunduğum dönemdeki yaşam tarzımı ve içsel duygulanımlarımı göçmen kuşlarla özdeşleştirmem şeklinde özetlenebilir. Başka bir ülkede tek başına yeni bir yaşam kurmak, verdiği özgürlük ve özgüven hissi açısından heyecan verici olsa da eski alışkanlıklardan, ailenin ve yakın çevrenin korumacı desteğinden, kurulu düzenden mahrum olmak kişi üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Mevsimsel olarak tekrarlanan yurda ve eve dönüşler ve takiben tekrar yurtdışına gitme döngüleri kuşların göç hareketlerini çağırıştırmış ve bunlarla öznel hayatım arasında bir paralellik kurmama neden olmuştur. Bu şekilde kendi öznel gerçekliğim ile kuşlar

arasında kurduğum özdeşleşim sonucunda kadın bedeni, yırtıcı kuş başlı, kafesini kendi elinde tutan kuş-kadın figürleri doğmuştur.(Erman, 2009)

Bazı çalışmalarında, figürün gövdesi oluşturulurken yırtıcı kuşların yuvalarını yaptığı kayalık alanlardan esinlenilmiştir. Kimi çalışmalarında figür elinde kuş kafesini tutarken, kimi figürlerde kafesi parçalarken görülmektedir. Erman, biçimsel anlamda benzer olsalar da, anlamsal olarak hepsinin farklı olduğunu söylemektedir.

Resim 58 : Deniz Onur Erman, İsimsiz adlı çalışması.

Sanatçının figürlerinde biçimsel olarak; uzun boy, hafif bir bel oyuğu, abartısız bir göğüs çıkıntısı, altlara doğru hafifçe genişleyen kalça kısmı ile kadın bedeni çağrışımları sağlandığı ve bu noktada kişisel beden özellikleriyle, seramik formların beden özellikleri arasında bağlantılar kurulmaya ve paralellikler sağlanmaya çalışmıştır. Bu sayede eserler biçimsel olarak da kişiselleştirilmeye çalışıldığı şeklinde yorumlamaktadır (Erman, 2009). Ayrıca figürlerin ellerinde kafes bulundurulması, ana temayı oluşturan yırtıcı kuş formuyla bir tezatlık oluşturmaktadır (Resim 58, 59).

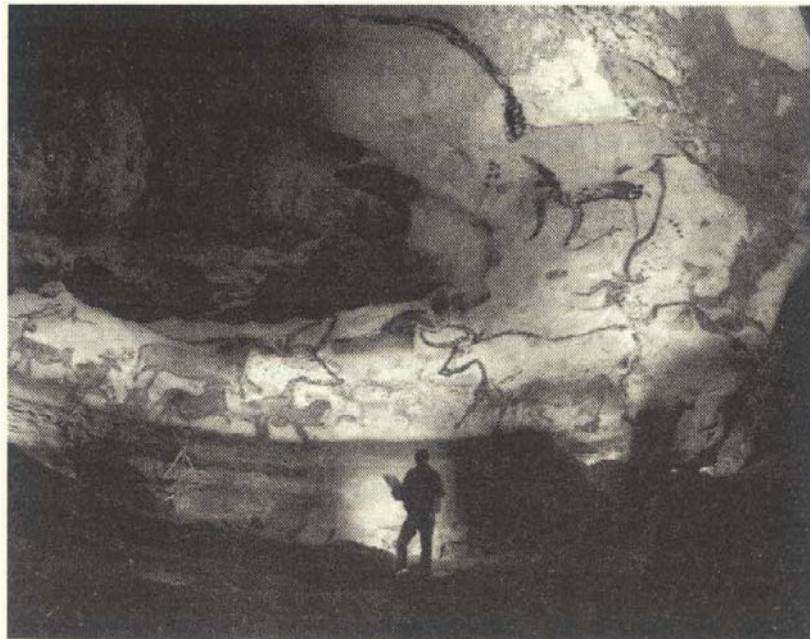

Resim 59 : Deniz Onur Erman, İsimsiz adlı çalışması.

1.4. SERAMİK VE HEYKELDE BOĞA FİGÜRÜ KULLANIMI

İnsan, doğa ile var olduğu günden beri iç içe ve aynı zamanda onunla mücadele halindedir. Bu mücadele geçmişte, zaman zaman doğal afetler, kimi zaman da hayvanlarla olmuştur. Evrimsel süreçte hayvanlar doğada hayatta kalmak için fiziksel olarak uyum sağlarken, diğer türler kadar başarılı olamayan insan, araçlar ve aletler yaparak bu eksikliğini kapatmaya çalışmıştır. Yarattığı ve ürettiği araçlar sayesinde diğer hayvanlardan ayrılmış ve kendini yaratmıştır insan (Fischer, 2012; Çev: Cevat Çapan). Bu sayede insanoğlu av konumunda olmaktan bir nebze olsun kurtulmuştur. Bu vahşi hayvanlarla olan mücadelesini ifade etme gereği duymuş olmalarından muhtemel, yaşadıkları mağaralarda bazı sahneleri tasvir etmişlerdir. İsmail Gezgın bu tasvirlerle ilgili;

Mağara resimlerindeki tasvirlerin çoğunlukla vahşi ve güçlü hayvanlar olduklarını söyleyebilirim; insanın karşısında kendisini küçük hissedeceği hayvanlar. Betimlemeler gerçeğe uygun olmakla birlikte özenli seçimler ve soyutlanmış biçimde bir şeyler anlatmaktadır (Gezgın, 2011) (Resim 60).

Resim 60: Fransa Dordogne' deki Lascaux Mağarasında Boğalar Salonu Lewin,R, 1998.

Ancak insanoğlunun bu gelişimi hayatında sadece fiziksel olarak değil aynı zamanda düşünsel olarak da gelişime ve bir takım ihtiyaçların doğmasına neden olmuştur. İnsanın, doğada karşılaştığı yıldırımlar, fırtınalar, depremler ve bunun gibi başka olaylar karşındaki acizliği onda, kendinden daha büyük bir gücün olduğu inancını doğurmuştur.

İnsanın doğa ile mücadelesinde, hızla geliştirdiği alet endüstrisinin yanı sıra Neanderthal insanının yarattığı *öteki dünya* inancı yetersiz kalıyordu. İnsan kendisini doğa karşısında iyi hissettirecek bir başka şey daha keşfetti. Tanrılarını soyutlayarak taşlara dönüştürmeye başladı. Tanrıçalar üretti. Bu soyutlama yeteneği soyut olan güçleri somutlamaya da yarıyordu (Gezgin, 2011)

“İşe en büyük korkuyla başladı insan; ölümle. Önce kocaman bir ölüm yaptı; genellikle siyah ve kırmızı renkteki ölüm, Kimi zaman bir *boğa*, kimi zaman bir bizon, kimi zaman ise vahşi bir attı” (Gezgin, 2011).

Resim 60 deki tasvirde Gezgin; vahşi hayvan figürünün aslında doğayı sembolize eden bir varlık olduğunu ve aynı zamanda insanoğlunun en büyük korkusu ölümü betimlediğini bu yüzden de insanın en büyük avı ve düşmanın ölüm olduğunu söylemektedir.

İnsanoğlu, geçmişten günümüze hayvanlarla beraber bir yaşam sürmüş, günümüz modern insanın ortaya çıkışında bile bu birliktelikten vazgeçmemiştir.

Kendisini tür olarak ayırmaya çalıştığı ayrıştırma gayreti gösterdiği hayvan onun yaşamının en önemli gerçeği idi. Hayatı birlikte paylaştığı, korktuğu, öldürdüğü, yediği, tuttuğu, kaçtığı hep hayvandı (Gezgin, 2011).

Bu hayvanların büyük bir bölümü, boynuzlu hayvan türlerinden ve onların erkeklerinden oluşuyordu. Özellikle bizon, boğa ve geyik gibi (Gezgin, 2011).

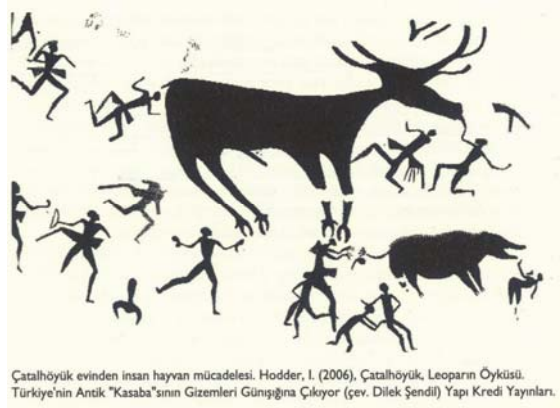
Neolitik ağ'ın ilk dönemlerine ait olan ve yaklaşık olarak M. 9.600 yıl öncesinde inşa edilmiş olduğu sanılan Göbekli-tepe tarihin bilinen ilk tapınaklarından biridir. Bu tapınak çevresinde T biçimli sütunlar ve üzerinde kutsal olduklarına inandıkları hayvan figürleri bulunmaktadır. İlk ağlardan beri devam eden mücadele aynı zamanda onun kutsallığına inandıkları düşünülen Boğa figürü bu tapınakta karşımıza çıkmaktadır (Resim 61).

Resim 61: Göbekli-tepe kazısından ıkarılan T biçimli sütun üzerindeki boğa figürü.

Süreç ilerleyip Neolitik Dönemin son dönemlerine yaklaşıldığında, dönemin en önemli merkezlerinden biri olan Çatalhöyük'te, neredeyse 9000 yıl öncesine dayanan bu antik yerleşim yerinde yapılan kazılar bize bu zamana ait önemli bilgiler vermektedir. Bu kazılarda, o dönemin evlerinin ve tapınaklarının bazılarının duvarlarında ortaya çıkan duvar resimleri de bize, insanın hayvanla yani resimdeki tasviriyile boğa ile

mücadelesini betimlemektedir. Bu da bize bu mücadele mitosunun geçen binlerce yıllık süreçte değişmeden devam ettiğini göstermektedir. Betimle aynıdır; büyük bir boğa ve onunla mücadele halinde olan çok sayıda insanoğlu (Hodder 2006) (Resim 61).

Resim 62: Çatalhöyük evinden insan hayvan mücadelesi. (Hodder, 2006), Çatalhöyük Leoparın Öyküsü. Türkiye'nin antik Kasabasının Gizemleri Günışığına Çıkıyor (çev. Dilek Şendil) Yapı Kredi Yayınları.

Resim 63: Çatalhöyük evlerinden bir duvar resmi, 2006.

Bu duvar resmini (Resim 63) İsmail Gezgin şu şekilde yorumlamıştır;

“Sahnedeki ilginç olan insanların boğadan başka hayvanlarla ilgilenmemesidir. Doğada başka tehlikelerde olmasına rağmen en önemli ve büyük düşmanın ölüm olmasından kaynaklıdır bu durum.” (Gezgin, 2011).

Çatalhöyük'te ortaya çıkarılan bazı yerleşim yerlerinde topraktan yapılmış ve kerpiçle sıvanmış Boğa başlarına rastlanmıştır.

Resim 64: Çatalhöyük kazısından çıkarılan kerpiçten yapılmış boğa başları.

Çatalhöyük evlerinin en önemli özelliği; kerpiçten yapılmış veya canlı boğa başlarının kerpiç ile sıvanmasıyla oluşturulmuş ve duvar bezemelerinde yer almasıdır. Bu başların çoğunluğu özel bir tek yapıda değil, yapıların genelinde kutsal alan olarak kullanılan bölümlerinde görülmektedir (Resim 64, 65).

Evlerin bir kısmını ayin ve yakarı için ayırdıkları saptanmıştır. Bu odaların duvarları diğer evlerden daha farklı olarak resim ve heykellerle ve kabartmalarla süslenmiştir. Bütün bunlar inanç unsurlarının Çatalhöyük insanı için ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar. Duvarlara asılan koç ve boğa başları kille sıvanarak insanlarla ölüleri arasında bir iletişim ve öbür dünya ile bir etkileşim olduğuna inanılır. Hem evlerde hem de tapınaklarda karşılaşılan diğer bir bezeme tekniği stilize edilmiş boğa başlarıdır. Yabani boğaların alın kemiği ve boynuzlarının küçük bir kerpiç dikmenin tepesine birleştirilmesiyle biçimlendirilen bu başlar birkaç evde olasılıkla bir koruyucu simge olarak bulunmuştur (Mellaart, 2002).

Resim 65: Çatalhöyük kazısından çıkarılan kerpiçten yapılmış boğa başları.

Neolitik toplumda, evlerin odalarında da bulunan boğa başları ve boynuzları hayvan biçimde olduğuna inandıkları tanrıların, özellikle erkek tanrıların sembeleri olarak düşünölmektedir. "Boğa başları sonraki dönemlerde de sıklıkla ölümsüzlük, tanrısallık simgesi olarak kullanılmıştır." (Gezgin, 2011)

Boynuzlu hayvanlar özellikle yabani boğa figürü genellikle gücün simgesi olarak özdeşleştirilmiştir. Onun kuvvetine ve gücüne duyulan hayranlık, insanlar tarafından sahip olunması gereken bir özellik olarak da atfedilmiştir.

Anadolu'da bazı yerlerde erkek çocuk çocuklarına daha güçlü ve iktidar sahibi olabilmeleri için boğa ve koç gibi erkek hayvan testislerinin yedirilmesi geleneğinin devam ettiği dikkate alınırsa konuya ilişkin akıl yürütmeler daha fazla anlam kazanacaktır. Bu törenin İslam dünyasında erkeklığe adım atmanın sembolik ritüeli olan sünnete karşılık gelen bir şölen olabileceği akla yatkındır. Bu durum belki de Çatalhöyük' de ki birden fazla boğa başı ve boynuzu sergilenen evlerin varlığını da açıklar. (Gezgin, 2011)

Hayvan figürleri insanoğlunun hayatında çok önemli bir yere sahipti, özellikle de boğa figürü. Bunu yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgulardaki bezemelerde, desenlerde ve ikonalarda sıklıkla görmek mümkündür.

Bazı hayvan türleri insanoğlu tarafından, geçmişte sadece av figürü olarak görülse de, ilerleyen zamanlarda ondan faydalanabileceğini fark etmiş ve onu, yalnızca avlanacak bir olgu olmaktan çıkarıp ehlileştirerek aynı zamanda gücünden de fayda sağlayabileceği bir varlık haline getirmiştir.

Bu noktada, boğanın ilk evcilleştirilen hayvan olmasının da bu mücadele açısından anlamlı olduğunu belirtmeliyim. Çatalhöyük insanı bu hayvanın evcilleştirilmesine tanık olmuş olmalıdır. Uzun süredir insanın mücadele ettiği güçlü boynuz nihayet kontrolüne girmişti. M.Ö. 8000 gibi eski bir dönemde insan bu büyük baş hayvanı kontrolü altına almıştı (Diamond ve Haviland, 2002).

Neolitik Dönemde, insanın toplayıcı konumunun yanında tarımı öğrenmiş ve başlamıştır. Hasadın toplanmasında kendi iş gücünün yanında, kendisinden daha güçlü olan ehlileştirdiği boğa ve öküz gibi hayvanların gücünden de önemli ölçüde yararlanmaya başlamıştır. Burada boğa ile öküz arasındaki farktan bahsetmek gerekmektedir. Öküz iğdiş edilmiş hayvan iken boğa damızlık hayvandır, dölleme kaynağıdır.

Tarlaların sürülmesinde, hasadın toplanmasında ve öğütülmesinde onların güçlerinden yararlanılmıştır. Tarımda gördükleri iş bakımından bu hayvanlar önem kazanmış ve kutsal sayılarak onlara tapılmaya başlanılmıştır. (Işık, 2003)

Böylece bu devirde tarımın başlamasıyla boğalara tapma inancının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Anadolu içinde öküz ve boğa, yalnız doğa gücünün ve çoğalmanın bir sembolü değil, ayrıca toprağın sürülmesinde gördüğü büyük iş bakımından tarımın da başlıca etkeniydi (Akurga 2000)

Kalkolitik Çağ'da İç Batı Anadolu'da Boğa betimli eserler genellikle çanak çömlekler üzerinde boya geometrik bezemeler, olarak karşımıza çıkmakta ve ayrıca boğa rytonuna da sık olmasa da rastlanmaktadır (Gök, 1999).

M.Ö 4000 yılında Mezapotamya' da ortaya çıkan, çağdaşlarını ve kendinden sonraki medeniyetleri de etkilemiş olan Sümerlerde hissedilen her nesnenin bir Tanrısı vardı ve insan görünümünde olmalarına karşın hayvan figürlerinin de kutsallığına inanırlardı. Sümerler' de de boğa figürü de kutsal bir yere sahipti.

Boğa dinsel inançta Sümerler'de kutsal olarak görülür. Bolluk ve güçlülük simgesi olarak tanımlandı. Bunun nedenleri tam olarak bilinmese de boğa gücünün ön plana alınarak bir sembol haline getirilmiş olabileceği tartışılıyor. Hatta önceleri Sümerlerde kutsal sayılan boğa daha sonraları çoğu uygarlıklarda kutsal bir varlık olarak ele alındığı gibi, tanrılaştırılmış ve yüceltilmiştir (Narçın ve Akgül, 2007).

Boğa figürü, Sümerler'den sonra benzer inançlara sahip olan Mısır toplumunda da mevcuttur. Mısırlılar Apis Adında bir boğa tanrıya tapınmışlardır(Resim 66) ve Mısır daki tanrı inancından çok sonraları boğa figürü Yunan inanişında tanrı Zeus'un ve Roma topraklarında Zeus adıyla değil de eş tanrısı olarak kabul edilen Jüpiter'in simgesi olarak kullanılmıştır.

M.Ö 2000 yılında ortaya çıkan Hititler de boğa önemli bir yere sahipti. "En büyük tanrıları olan Gök Tanrı'sını boğa biçiminde betimlemişlerdir. Boynuzları ve Gök Tanrısının hayvanı olan boğa motifini, Neolitik çağda da görülmüş olan boğaya tapma inancının bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür."(Işık, 2003).

Resim 66: Apis Heykeli, Louvre Müzesi, Fransa.

Boğanın tek başına en güçlü tanrı olduğuna inanılan Hitit kültüründe bu inancın, tarımın ortaya çıktığı Neolitik çağ toplumundan geldiği düşünülmektedir. Çünkü Hititlerde tarım günlük hayatlarında çok önemli bir yere sahipti. Egemen' de (2003) Hititlerin bir tarım toplumu olduğu düşünüldüğünde en büyük tanrılarının sembolünün, tarımda büyük iş gören, gücü, kuvveti ve bereketi temsil ettiği düşünülen bir hayvanın yani boğanın olması pek de yadırganacak bir durum olmadığını söylemektedir.

İnsanoğlunun düşünsel en önemli oluşumlarından biri olan inanç, yani sonucunda mitolojinin ortaya çıkması kültürel mirasın figüratif ve yazınsal boyutlarıyla da kendinden sonraki kuşaklara bilgi verir niteliğe sahip bir hal almıştır. Mitolojide de hayvan figürleri özellikle de boğa figürü önemli bir yere sahiptir.

Boğa figürünün önemli bir yere sahip olduğu Sümerler'den miras kalan Gılgamiş destanında boğa; Gökboğası olarak tanımlanan bir tanrı olarak anlatılmaktadır. Mitosta tanrıça İnanna Gılgamiş ile evlenmek istemiş ama bu teklifi Gılgamiş tarafından kabul görmemiştir. Bunun üzerine tanrıça Gılgamiş ve arkadaşı Ekindu'yu öldürmesi için üzerlerine Gökboğası Gugalnanna'yı göndermiştir. Bu mitostaki mücadele o dönemden kalma ve arkeolojik kazılar sonucunda bulunan bir silindir mühür üzerinde tasvir edilmiştir.

Silindir mühür üzerinde Enkidu ve Gılgamiş'in aslan ve boğayı öldürmeleri sahnesi. Garbini, G. (1966), *The Ancient World. Architecture, Sculpture, Seals, Ivories, Wall Paintings, Pottery. Landmarks of the World's Art.* Hamlyn

Resim 67: Silindir Mühür üzerinde Ekindu ve Gılgamiş'in aslan ve boğayı öldürmeleri sahnesi. Garbini, G. (1966), *The Ancient World. Architecture, Sculpture, Seals, Ivories, Wall Paintings, Pottery. Landmarks of the World's Art.* Hamlyn.

Bu mitosu (Resim 67) Gezgin, mağara resimleriyle bağdaştırmış ve şöyle yorumlamıştır;

Ortada bir boğa, kuyruğunu ve kafasını kontrol etmeye çalışan iki kahraman. Mağaralardaki duvar resimlerinden tek farkı burada resmedilen insan, sayısının sadece iki olmasıdır. Mühür baskısında Gılgamiş ve Ekindu bir boğa ve aslanı öldürürken gösterilmektedir. Bu sahnede en çok dikkat şeylerden birisi Gılgamiş'in boynuzlu olarak tasvir edilmesidir. Bu Gılgamiş'in annesinden dolayı üçte iki oranında tanrı olduğunu üçte bir oranında insan olduğunu gösteren bir özelliktir. Boynuz, tanrısal bir işarettir. En iyi örnekleri Büyük İskender'in bastırıldığı paralarda görülebilir. Yakındoğu Tanrılarının başlıklarında bulunan boynuzlar bunu doğrular. Gılgamiş'in üzerine gönderilen Gökboğası Gugalnanna'nın ölüler ülkesinin kraliçesinin kocası olması bir başka önemli detaydır ve Gökboğasının ölümü temsil ettiğinin önemli bir göstergesidir. İnanna'nın gönderdiği şey gerçekte ölümdür. Boğa, mağaraların duvarlarına tasvir edildiği günden bu yana aynı anlamı

taşıyordu; yani ölümü. Gilgamiş mitosu, binlerce yıl sembolik olarak resim diliyle anlatılan bir mitosun altyazısıdır (Gezgin,2011).

Yunanlılarda Thesus mitosunda Minotaurs (Giritboğası) olarak boğa figürü görülür. Denizler tanrısı Poseidon zamanı gelince kurban edilmesi için Girit Kralı Minos'a verir. Ancak Minos' un karısı boğaya aşık olur ve bir gün boğayla çiftleşir. Boğanın kurban edilmesine izin vermez ve bu nedenle de Poseidon'a verilen söz tutulmamış olur. Kraliçe bu nedenle lanetlenir ve bu boğadan bir çocuk dünyaya getirir. Bu çocuk boğa başlı, insan vücutlu Minotauros'tur.

Boğa her zaman kötü ya da ürkütücü karakterlerle özdeşleştirilmemiş ve sadece ölüm getiren bir olgu olarak betimlenmemiştir. Yunanlıların çağdaşları olan Etrüskler bunun en güzel örneğini Minotaur mitinde göstermişlerdir.

Yunan mitolojisinin aksine, Etrüskler Minotaur'u korkunç bir canavar olarak değil kendisine sevgiyle bakan annesi Pasiphoe'nin kollarında bir bebek olarak gösterilmiştir. Etrüsk dilinde Achlae, Yunanca' da Achelaos genellikle, Herakles ile mücadele eden, boğa vücutlu ve boynuzlu bir nehir tanrısı olarak tasvir edilmiştir (Bonfante ve Swaddling, 2011; Çev: Birgül Açıkyıldız) (Resim 68).

Resim 68: Pasiphae, bebek Minotaur'u beslerken, şarap kadehinin iç yüzeyinden. M.Ö. 4. Yy başları.

Eski Türk Mitolojisinde boğa figürü; Türk Moğol ve Altay mitolojisinde Boğa Tanrı, Uy Ata veya Ut Ata olarak görülür. Eş anlamlı olarak Boğa (Buga, Buğa, Buka) Ata tabiri de kullanılırdı. Boğaları korur. Gücü temsil eder. Bazı Türk boyları, soylarının boğadan türediğine inanır. Oğuz Kağan' a adını veren de Boğa Ata'dır. Kutsal Ay Boğası olarak tanımlanır. Kahramanlarda bulunan boynuz kavramı boğadan esinlenmiştir. Bu boynuzlar gücü simgeler ve Ay'ı çağrıştırırlar. Kırgızlar Dünyanın bir öküzün boynuzları üzerinde durduğuna inanırlardı. Yağmurlar sonucu dağlardan inen seller böğüren

boğalara benzetilir. Boğa Ata boz boğa kılığına bürünerek Tayçı Han'ın boğalarıyla güreşir ve daha sonra Han'ın kızıyla sevişir. Ondan bir oğlu olur. Bu çocuk Buryat kavminin atasıdır. O yüzden kendisine boz boğa kurban edilirdi.

Erken çağ orta Asya Türk şaman geleneğinde boğa figürü, şamanın en önemli koruyucu ruhu. Şaman mitolojisine göre boğa şeklinde tasavvur edilen ruhtur. Yakut şamanlarının Kamlık sırasında boğa gibi böğürdüğü ve başına boğa boynuzu taktığı da gözlemcilerin anlatmalarından bellidir (Baytar, 2006).

Boğanın gücü eski Türk Mitolojisinde önemli bir yere sahip olmasından ötürü "Tonyukuk yazıtında hükümdarı yağlı, semiz bir boğa ile kıyaslar" (Tunç, 2007).

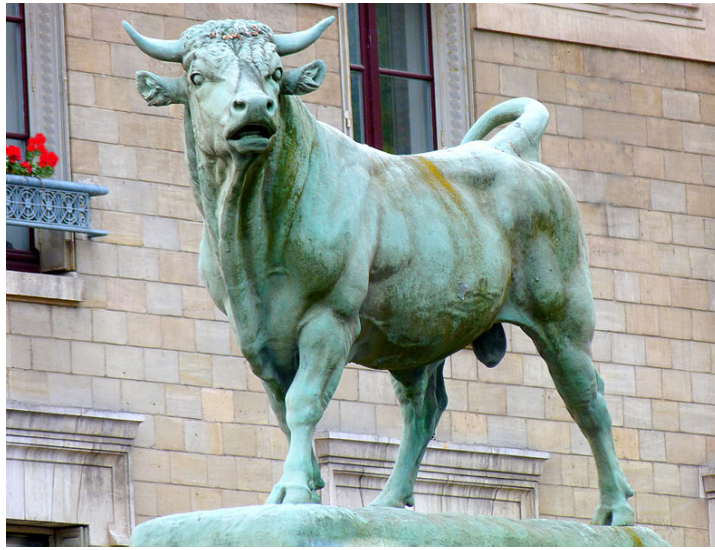
Boğa figürünün, daha önceki bölümlerde anlatıldığı doğrultusunda insan hayatıyla bu kadar iç içe, bazen dini inanç sembollerinde bazen de kültürel miras ve motiflerde ve bunu gibi birçok alanda günümüze kadar geldiğini düşünürsek, sanatın her alanında tarihsel süreç içerisinde, bundan etkilenmesi tabidir. Antik Yunan mağara sanatı resimlerinde, Mezopotamya, Mısır gibi coğrafyalardan çıkarılan o coğrafyanın sanatsal heykellerinde boğa figürüne sıklıkla rastlanmaktadır.

İnanç simgesi kùltlerden, çeşitli fresklerde, mimaride, kullanım kaplarında karşımıza çıkan boğa figürü, Neolitik Çağ'dan, Bizans Sanatı'na kadar olan süreçte kullanılan çeşitli figürlerden biri olarak görmek mümkündür.

Diğer sanat dallarında hayvan figürleri ve bu kapsamda boğa figürlerine tarihsel süreçte sıkça rastlamak mümkünken, seramik alanında bu ancak, 20.yy sonrası gelişen modern sanat akımlarıyla mümkün olmuştur.

Boğa figürleri üzerine çalışan pek çok sanatçı ve sanatsal anlamda birçok eser mevcuttur.

Isidore Bonheur : 1827 'de Bordeaux'da doğan Bonheur, 19. yy' ın tartışmasız en önde gelen hayvan figürü çalışan heykeltıraşı olarak bilinmektedir. Bonheur, küçük yaşta, ressam olan ve o zamanlar sürgünde olan Francisco Goya' nın arkadaşı olan babasının stüdyosunda çalışmaya başladı. Daha sonra heykel yapmayı, resime tercih etti ve heykelleriyle 1894, 1895 yıllarında İspanya, Fransa ve Portekiz' de birçok ödül kazandı. Hayvan heykellerine ilk başladığı zamanlarda sadece küçük bir hayvan figürü çalışan sanatçı grubu tarafından tanınsa da, sonraki süreçte dünya çapında üne kavuşmuş bir heykeltıraş haline gelmiştir.

Resim 69: Isidore Bonheur, Boğa Heykeli, Fransa.

Heykellerinde genellikle bronz döküm (Resim 69) kullanmış olan Bonheur, çağdaşları gibi eserlerinde realist bir yaklaşım sergilemiştir. Bonheur' un çalışmaları Osmanlı Dönemi Sanat Tarihinde yer almaktadır. Sultan Abdülaziz 1867' de Paris Evrensel Sergisine katılmış ve Jules Isidore Bonheur ' un işlerini görüp etkilenmiş ve onunla tanışmıştır. Sultan Abdülaziz' in vahşi hayvanlara olan merakı ve av tutkusu bu tanışmada etkili olmuştur. Sergide gördüğü bire bir boyutlardaki boğa heykellerinin benzerlerini ve toplamda yirmi dört hayvan heykeli sipariş edilmiştir. Bunlardan en çok bilineni İstanbul Kadıköy' de bulunan Tokuşan Boğa heykelidir (Resim 70).

Resim 70: Isidore Bonheur, Tokuşan Boğa Heykeli, İstanbul, Kadıköy.

Bonheur, 10 Kasım 1901 'de Paris'te hayatını kaybedene kadar yaptığı bir çok hayvan heykeli ve onun izinden giden, hayvan figürü çalışan ardılları ile adını sanat tarihine silinmeyecek bir şekilde bırakmıştır.

Arturo Di Modica: 1941 Sicilya doğumlu, İtalyan kökenli Amerikalı sanatçı Charging Bull yada Wallstreet Bull adlı çalışmasıyla tanınmaktadır. Sanatçı daha genç yaşındayken, sanat olan tutkusu ve çalışma hırsıyla Floransa'ya yerleşmiştir ve burada uluslar arası saygınlık ve başarılar kazanmıştır. Acedemia Del Nudo' da geçirdiği 2iki yıldan sonra şehir merkezinde kurduğu kendi stüdyosunda on iki yıl geçirmiştir. Daha sonra yerleştiği Amerika'da Crosby caddesinde açtığı atölyesinde yaptığı çalışmalarla, bugünkü ününe kavuşmuştur. 2004 yılında satılığa çıkardığı çalışması, satın alan kişiler tarafından bulunduğu yerden taşınmamıştır. Bu çalışmanın iki farklı versiyonunu da, Shanghai ve Amsterdam'da bulunmaktadır. Di Modica, çalışmanın çıkış noktasını; "Kara Pazartesi"2 olarak bilinen 1987 Amerika' da ki finansal kriz sonrası, Amerikan vatandaşlarının direnci ve gücü olduğunu açıklamıştır (Resim 71, 72).

Resim 71 : Arturo Di Modica, Charging Bull.

Resim 72 : Arturo Di Modica, Charging Bull.

Nick Bibby: Jenerasyonunun en önde gelen vahşi yaşam heykel sanatçıları arasında gösterilen Bibby, 1960 yılında İngiltere’ de doğmuştur. Sanatçı küçüklüğünden beri vahşi yaşam ve o doğal ortamları içerisinde hayvanlara ilgi duymuştur. On altı yaşında yaptığı çalışmalarla heykel sanatçıları arasında ismini duyurmaya başlamıştır. On dokuz yaşına geldiğinde, İngiltere’nin önde gelen minyatür heykeller yapan bir şirketin direktörlüğünü yapmıştır. Daha sonra Londra’da televizyon kanalları için modellemeler yapan bir Fransız sanat şirketi için, baş tasarımcı olarak görev yapmıştır.

1991’ de ilk büyük tutkusu olan bronz döküm hayvan figürleri çalışmaya geri dönmüştür. Bibby, hayvan anatomisine duyduğu büyük hayranlıktan dolayı, figürlerinde kullandığı hayvanların anatomisinde de bu gerçekçiliği yakalamaya çalışmıştır.

Boğa figürleri çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Diğer çalışmalarında olduğu gibi boğa figürlerinde de anatomik olarak realist bir yaklaşım sergileyen sanatçı, detayların üzerinde durmaktadır (Resim 73, 74).

Resim 73: Nick Bibby, White Park Bull.

Resim 74: Nick Bibby, Highland Bull.

Gaynor Ostinelli ve Paul Priest :Özellikle seramik hayvan figürleri üzerine çalışan Ostinelli ve Priest, çalışmalarında hayvanların ruh ve özünden yola çıkmaktadır ve aynı skeçler gibi eserlerinde de spontane bir tavır sergilemektedirler. Seramiği hafif ve yaptıkları işin özüne daha uygun olduğunu düşünmekte ve figürlerinde anı yakalama kaygısı taşıdıklarını belirtmektedirler.

Özgün ve mizahi bir üslup kullanan sanatçılar bir birleriyle aynı sanatsal dile sahip olduklarını düşündükleri için beraber çalışmaktadırlar. Figürlerinde bazen salt hayvan figürü kullanırken, bazen bu hayvan formlarıyla beraber kendi stillerinde insan figürleriyle tasvir etmektedirler (Resim 75, 76).

Resim 75: Gaynor Ostinelli ve Paul Priest' a ait seramik heykel.

Vahşi yaşamın çeşitliliği içerisinde, boğalar, atlar, kurtlar, tazılar da dahil tüm hayvanlar Ostinelli ve Priest için ilham kaynakları olarak gösterilmektedir.

Resim 76: Gaynor Ostinelli ve Paul Priest, Bull.

Ostinelli ve Priest'in çalışmaları, 2012 yılında 60.000 sanatçının yer aldığı ve dünya çapında 1000 küratörün seçimiyle "Works of Art" a seçilmiştir. Ayrıca 2013 yılının Yaban Hayat Sanatçıları (Wildlife Artists of the Year 2013) olarak gösterilmişlerdir (Resim 77).

Resim 77: Gaynor Ostinelli ve Paul Priest, Bull.

Malik Bulut : 1974'te Silifke doğumlu sanatçı, 2000 yılında Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümünden mezun olmuştur. Aynı yıl ünlü heykeltıraş Mehmet Aksoy'a asistanlık yapmaya başlayan Bulut, dört yıl boyunca Aksoy'un yanında çalışmıştır.

Resim 78: Malik Bulut, "Direk Kadıköy".

Bir dönem taş boğa figürleri üzerine çalışan sanatçının eserleri "Sürü" adlı sergisin de yer almıştır (Resim 78, 79). Sanatçı boğa figürlerini ve nasıl ortaya çıktıklarını şu şekilde açıklamıştır;

Boğa figürlerinin ilk çıkışı aslında "Sürü" konulu bir temayı ele almamla başladı. Daha sonra tek tek boğaları çalışmaya devam ettim. Boğalar gücü temsil ediyordu, oysa benim çalıştığım "Sürü" de bir boğa sürüsüydü ama tüm gücün simgesi boğaların başları yere bakıyordu, yani gücün simgesi boğalar birer hadım edilmiş öküz olmuşlar, sürülemişler, teslim olmuşlardı iktidara. Elimde bulunan doğanın sürükleyip yonttuğu siyah taşlar da boğa figürlerine tam uyuyordu.

Çalışmalarında boğa figürünün dışında, geyik, akrep, at, kedi gibi farklı hayvan figürleri de kullanmaktadır. Bulut, çalışmalarını İstanbul'da kendi kişisel atölyesinde sürdürmektedir.

Resim 79: Malik Bulut, "Sürüye Karşı".

1.4.1. Seramik Ve Heykelde Karikatürize Edilmiş Boğa Figürü Kullanan Sanatçılar

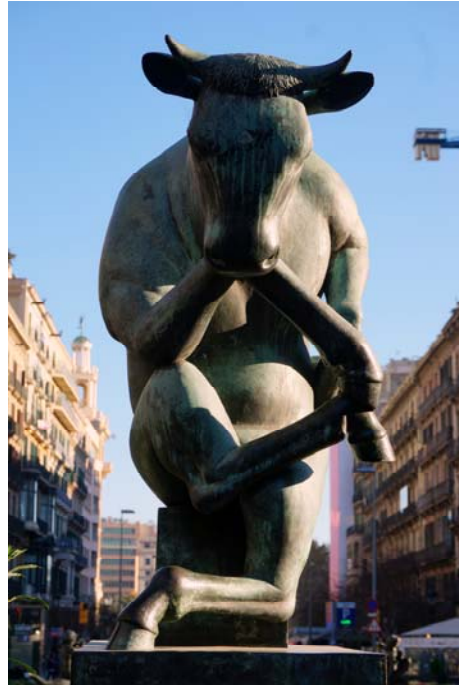
Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere kültürel etkenler toplumu oluşturduğu gibi sanata da bir şekilde yön vermektedir. İspanya'nın bir nevi simgesi haline gelmiş olan boğa, sanatsal yapılarda sıkça görülmektedir.

Josep Granyer: 1899' da doğmuş ve İspanyol ve Katalan kültürün yetiştirdiği hayvan figürü üzerine çalışmış olan önemli sanatçılardan biridir. Onun eserlerinde, hayvan figürleri anatomik olarak bozulmadan, onlara karakter yüklenerek insan hareketleriyle betimlenen bir üsluba sahip oldukları görülmektedir. 1972'de Barselona'da yaptığı ve halen en önemli meydanlarında birinde bulunmakta olan oturan boğa heykeli, Granyer'in sanatının en güzel örneklerinden biridir. Heykel bronz döküm olup, Rodin'in düşünen adam heykeline, kendi kültürünün ve stiline etkisiyle bir atıfta bulunduğu düşünülmektedir (Resim 80, 81). Boğa figürüne ve diğer çalışmalarında kullandığı

zürafa, maymun gibi hayvan figürlerinde yarattığı karakterlerle, modern sanatta hayvan figürlerine farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Resim 80: Josep Granyer, Sitting Bull, Barcelona, 1972.

Resim 81 : Josep Granyer, Stting Bull karşıdan görünümü, Barcelona, 1972.

Granyer, 1983 te hayatını kaybetmiştir. Eserlerinin birçoğu, Katalonya Ulusal Sanat Müzesi ve Katalonya Çağdaş Kültür merkezinde yer almaktadır.

Chen Wenling :1969' da Çin' in Fujan eyaletinde doğan heykel sanatçısı, çalışmalarında mizah öğesini baskın bir şekilde kullanmaktadır. İnsan figürlerinin yanında hayvan figürleri üzerine çalışmalar da yapmaktadır. İşlerinde ki bu mizahi öğelerin, karakterinin bir sonucu olduğunu söylemektedir.

Bir söyleşisinde, küçüklüğünde çok oyuncu bir çocuk olduğunu, kendi tabiriyle etrafta maymunluklar yaptığını ve böylece kendini eğlendirdiğini, ailesinin çok fakir olmasından ötürü oyuncaklarının olmamasının, bu günkü işlerindeki eğlenceli, oyun havasını meydana getirdiğini vurgulamaktadır. Kullandığı bazı hayvan figürleri, günümüz Çin' de yaşayan insanlara farklı bir bakış ve metafor olarak çalışılmıştır. Domuz (Resim 82)ve Boğa bunlardan ikisidir. Domuz figürü, tembel, kirli ve aptal olarak görülmelerine karşın Wenling' in çalışmalarında eğlenceli ve akıllı olarak mizahi bir dille anlatılmışlardır. Boğa figürlerini ise genellikle bir güç olgusu, yıkıcı bir güç olarak ortaya çıkmıştır.

Resim 82 : Chen Wenling, "Pig".

Resim 83 : Chen Wenling, What You See Might Not Be Real, 2010.

Politik konular üzerine yaptığı çalışmalarının bazılarında boğa figürünü insanı ele geçiren ve sert bir şekilde zemine çarpan bir olgu olarak betimlemiştir. 2010 yılında açtığı "What You See Might Not Be Real" sergisinde, yer alan çalışmada boğa (Resim 83), borsanın gücünü yani Wallstreet' i simgelemektedir. Çalışmadaki insan boynuzlu, insan biçimli yaratığın ne görünümü nede gücü boğanın gücü karşısında etkisiz kalmıştır. Diğer bir çalışmalarında da konu sabit kalarak boğanın önündeki figürler değişiklik göstermektedir (Resim 84, 85). Welling, işlerinde bronz döküm ve renklendirilmiş fiber-glass kullanmaktadır ve çalışmalarını Pekin' de sürdürmektedir.

Resim 84 : Chen Wenling, What You See Might Not Be Real, 2009.

Resim 85: Chen Wenling, Statue of Liberty and The Golden Bull, 2009.

Daha önceki bölümde bahsedilen, karikatürize hayvan figürleri çalışan yerli sanatçılarımızdan Baha Örken'in de boğa figürü üzerine çalışması da bulunmaktadır. İnsan gibi bacak bacak üstüne atmış boğa figürü "Sürüsüne Bereket" sergisinde yer almıştır(Resim 86).

Resim 86: A. Baha Örken, "Sürüsüne Bereket" Sergisinden.

2. BÖLÜM: KARİKATÜRİZE EDİLMİŞ SERAMİK BOĞA FİGÜRLERİ UYGULAMALAR

Yüksek Lisans tez dönemi boyunca araştırılan ve incelenen boğa figürünün karikatürize edilerek seramik malzemeye üç boyutlu formlarda nasıl boyutlandırılıp, yorumlanabileceği, insan hareketleriyle birlikte tasvir edilirken, boğanın anatomisinin bozulmamasının nasıl sağlanabileceği üzerinde durulmuş ve bu konular üzerine çözümlenmeler yapılmıştır.

Burada yapılmış olan çalışmaların temelinde boğa anatomisinin bozulmadan, insan hareketleriyle karikatürize edilerek seramik formlara yansması bulunmaktadır.

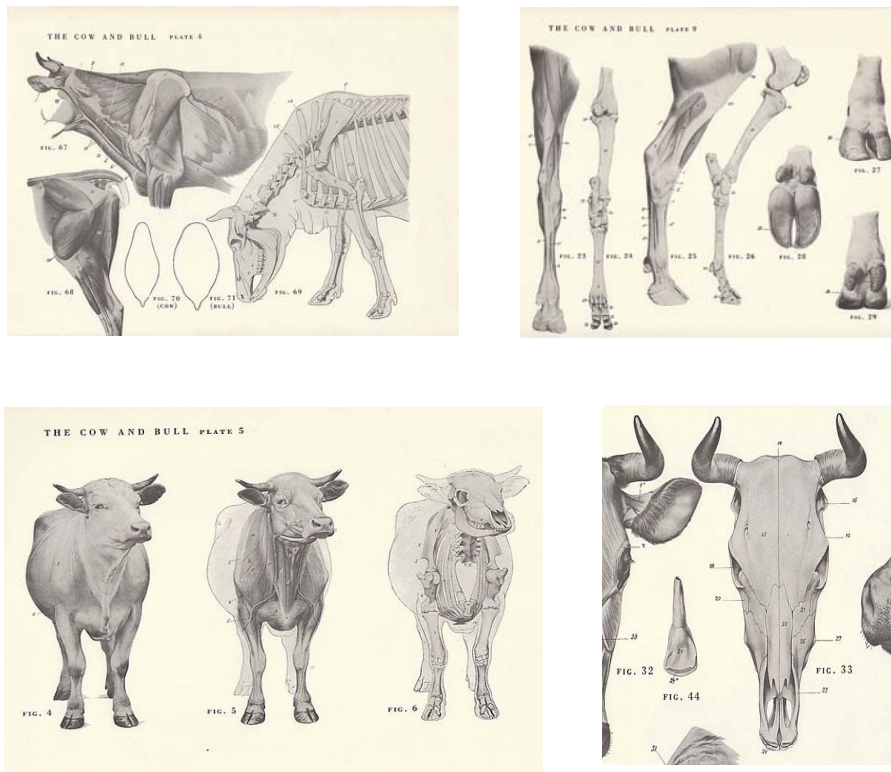
Hayvan figürleri arasında “boğa” konusu üzerine çalışılmasının asıl nedeni, figüratif olarak, geçmişten günümüze, mizaha, karikatüre ve sonraki yıllarda ortaya çıkan çizgi film yani canlandırma alanlarına sıkça konu olmasıdır. Çalışmalarda karikatür öğesinin bir unsuru olan güldürme amaçlanmamakla birlikte, karikatürün hareketleri abartma ve boğaya insan hareketleri yükleme olgusu üzerinde durulmuştur. Anatomik olarak da boğa figürünün, plastik malzemeye şekillendirilmeye ve verilmek istenen ifadelerin daha rahat bir şekilde izleyene aktarımın sağlanacağı ve bu aktarımında en güçlü şekilde kil ile verilebileceği düşünülmektedir.

Figürlere yüklenen karakterlerin tamamı, insana ait karakterlerdir. Yapılan çalışmalar, insanların günlük hayatta sık sık yaptığı, tekrarladığı ve aslında ilginç ya da komik olmayan hareketleri ve bu sıradan gündelik hareketleri eğer bir insan değil de bir boğa yapsaydı, nasıl bir görüntünün ortaya çıkacağı merakının sonuçlarıdır. Uygulama bu düşüncenin merkezinde yapılandırılmıştır. Güç ve mizah zıt iki kutbun dengeli ve insanı gülümseten etkisinde varlık bulmuştur.

Türk Dil Kurumu’na göre “Boğa”; damızlık erkek sığır anlamına gelmektedir. Damızlık olması onu, iğdiş edilmiş öküzden farklı kılmaktadır. Bu, toplumdaki “erkek” figürüyle, hadım edilmiş bir erkeğin karşılaştırılması gibidir aslında. Duruşlarında bile göze çarpılmaktadır bu farklılık. Boğa daha agresif, daha güçlü ve dik bir duruşa sahiptir ve dölleme için kullandığı uzuvlarını gururla sergilerken, öküz; uysal ve mütevazı bir duruşa sahiptir. Bu bölümde yapılan çalışmaların genelinde boğayı boğa yapan bu uzuvlarını gururla sergilemeye devam etmekle beraber, çalışmalar birbirine yalnızca

figür olarak ve işlenen karakterleri gereği uysal olmaları yönünden benzemektedir. Ancak, her biri farklı bir kişiliğe sahiptir. Kimi zaman uysal, kimi zaman şaşkın, bazen de birine küsmüş birer insan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmalar yapılmadan önce orijinal boğa resimleri ve boğanın anatomisi üzerine incelemeler yapılmış ve figür hareketle biçimlendirilirken bu kemik ve kas figürlerinden sıklıkla yararlanılmıştır (Resim 87).

Resim 87: Boğa Anatomisi.

Resimler ve anatomisi incelenen boğa, seçilen insana özgü hareketle birlikte önce eskiz olarak tasarlanmış (resim 88, 89) ve daha sonra çamurla şekillendirilmiş ve seramik heykeller oluşturulmuştur. Çalışmaların genelinde diğer çamurlara oranla daha dayanıklı ve daha rahat şekillendirmeye elverişli olması ve ayrıca dokulu bir yüzey oluşturmasından dolayı şamotlu kil kullanılmıştır.

Resim 88: Eskiz 1

Resim 89: Eskiz 2

Konu kapsamında yapılan işlerden ilki, "Küsmüş" adlı çalışmadır. Bu çalışmada figür, bir insan gibi oturmaktadır ve ön ve arka ayaklarını birbirine kavuşturan bir biçimde şekillendirilmiştir. Suratında; verilmek istenen mesaj doğrultusunda kaşlar çatık ve somurtkan bir ifade söz konusudur (Resim 90). Bisküvi pişirimi sonrasında, Mangan Oksit ile sür- sil tekniği uygulanmış ve 1200 °C' de tekrar fırınlanmıştır(Resim 91).

Resim 90: "Küsmüş" şamotlu kil, elle şekillendirme, model yapım aşaması.

Resim 91: "Küsmüş" şamotlu kil, elle şekillendirme, 41 x 30 x 20 cm.

“Ürkek” isimli çalışma, bir karakter olarak boğanın yapısına tamamıyla zıt bir figür olarak düşünülmüştür. Genelde, agresif ve saldırgan bir yapıya sahip olan boğa, bu çalışmada korkmuş, ürkek olarak betimlenmiştir. Özellikle, çocuklarla özdeşleşmiş olan bir köşeye saklanıp, dizlerini kollarının arasına alma hareketi, burada boğaya aktarılmıştır. Yüzünde, gözleri açık ve korkmuş bir ifade işlenmiştir (Resim 92). Figür, bisküvi pişirimi sonrası Dumansız Anagama Fırını’nda yüzeyine herhangi bir sır uygulanmadan fırınlanmıştır.

Resim 92: “Ürkek” şamotlu kil, elle şekillendirme, 32 x 30 x 18 cm.

Günümüzün popüler meditasyon yöntemlerinden biri olan yoga, Hindistan'dan dünyaya yayılmış ve toplumumuzda da oldukça ilgi görmektedir. Birçok toplumda moda olan bu meditasyon yöntemi, zaten onun bir ögesi olan, kendine has çeşitli hareketleri yapmaya çalışan insanların ortaya çıkardığı kimi zaman eğlenceli görüntülerle başlı başına bir karikatür kaynağı teşkil etmektedir. "Yoga" isimli bu çalışmada ise; maskülen bir karakter olan boğa figürü, cüssesinin ve anatomik özelliklerinin izin verdiği kadarıyla, yoga hareketlerine gönderme yapılarak, birlikte işlenmiştir. Çalışmada, toynaklarını ulaşabileceği en yüksek noktaya ulaştırmayı deneyen bir boğa, insanla özdeşleştirilmiştir (Resim 93). Bisküvi pişirimi sonrasında, Mangan Oksit ile sür- sil tekniği uygulanmış ve 1200 °C' de tekrar fırınlanmıştır.

Resim 93: "Yoga" şamotlu kil, elle şekillendirme, 42 x 26 x 17 cm. Sır fırınından çıkmış hali ve modelleme aşaması.

“Miskin” isimli çalışmada, boğayla insanın ortak noktası olan tembellik teması işlenmiştir. Otlama ve damızlık olarak kullanılmasının dışında çok fazla bir aktivitesi olmayan boğa dinlenme evresindeyken betimlenmiştir.

Resim 94 : “Miskin” şamotlu kil, elle şekillendirme. Modelin içinin boşaltılması aşaması.

Tasarım aşamasının başında, sahilde güneşlenen insan figüründen yola çıkılmışsa da, sonradan mekanla konuyu sınırlandırmak yerine, sadece yatma eylemi üzerine yoğunlaşmıştır (Resim 94, 95).

Resim 95: “Miskin” şamotlu kil, elle şekillendirme, 16 x 73 x 24 cm.

Ehl-i Keyf adlı çalışmada; boğa, keyfine düşkün bir insanla özdeşleştirilmiştir. İnsan yana yatış hareketinde nasıl bir rahatlığa sahipse, boğa figüründe de bu rahatlık hissi yaratılmaya çalışılmıştır. Başını gökyüzüne doğru çevirmiş, bir toynağıyla başını desteklemektedir. Bir nevi, anın tadını çıkartmaktadır. Hareketle doğru orantılı olarak, anatomisi harekete göre uyarlanmış ve karın kısmı yana doğru yayılmıştır (Resim 96). Bu çalışmada, bisküvi pişirimi sonrası yüzeyin belli bölgelerine önce sür-sil tekniği ile bakır oksit uygulanmış, daha sonra Dumansız Anagama Fırınında ikici pişirimi yapılmıştır. Aynı fırın ve zamanda pişirilmesine rağmen, "Ürkek" isimli çalışmadan farklı efektlerin oluşmasının sebebi, belli bölgelere uygulanan bakır oksitin yanı sıra, fırın içerisinde ateş odasına daha yakın yerleştirilmiş olması ve daha fazla ısıyla temas halinde olmasından kaynaklıdır. Efektlerin yanı sıra, yüzeyde belli bölgelerde kilde erimeler meydana gelmiştir.

Resim 96: "Ehl-i Keyf" şamotlu kil, elle şekillendirme, 14 x 58 x 17 cm.

"Oturan Boğa" aslında bir Kızılderili lakabı olsa da, bu çalışmada tamamen figürün hareketinden yola çıkılarak bu şekilde adlandırılmıştır. Çalışmada, boğa bir insan gibi

otururken betimlenmiştir. İşin yapıldığı yer olan Kore’de, yer sofrasında yenen yemek sonrası insanların kollarını geriye atarak tok, zevkle ve gerilmiş bir şekilde oturma hareketinden esinlenilmiştir. Ön toynaklar yanlardan destek sağlarken, arka toynaklara üst üste birbirine kenetli şekilde ileri uzanmaktadır.

Resim 97 : “Oturan Boğa” modelleme aşaması.

Kilin bisküvi sonrası sırlı pişirimi gene Kore’ye özgü Macsabal odun pişirimi fırınında gerçekleştirilmiştir (Resim 97, 98).

Resim 98: “Oturan Boğa”, şamotlu kil, elle şekillendirme.

Resim 99: "Bacaksız", ESÇ1 vakum kili, elle şekillendirme, 27 x 28 x 21 cm.

Bu çalışmanın ismi Türkçe' de genellikle yaramaz çocuklar için kullanılan bir deyiş olan "bacaksız" dan gelmektedir. Burada somut anlamda, figürün bir bacağının gerçekten olmaması ve yavru bir boğa olarak betimlenmesinden dolayı çalışma, bu şekilde isimlendirilmiştir. Öte yandan, yavru boğa, yaramazlık sonucu bir bacağını kaybeden ve göbeğini yukarı çekerek kaybettiği uzuvunu görmeye çalışan bir çocukla özdeşleştirilerek karakterize edilmiştir. Çalışmanın orijinalinde düşünülmesi de sonradan yanına yerleştirilen çalışmada, bisküvi pişirim sonrası isli pişirim (pit firing) tekniği uygulanmıştır (Resim 99).

Resim 100: "Salim", şamotlu kil, elle şekillendirme, 35 x 37 x 43 cm.

"Salim" adlı çalışma; Çağan Irmak'ın "Babam ve Oğlum" adlı sinema filminde, babanın(Hüseyin) kollarını açarak ölen oğlu Sadık'ın adını haykırdığı sahnede, saf olan büyük oğul Salim'in babasını şoktan kurtarmak ve kendine getirmek için yıkıp geçtiği sahneden etkilenilerek yapılmıştır. Film de kolları açan baba karakteri olsa da, boğa figürünün esin kaynağı Salim karakteridir. Salim'in iri cüssesine rağmen, saf ve mazlum bir karakter olması, tez kapsamında boğa figürüne, mazlum ve narin bir karakter yüklenerek oluşturulmaya çalışan figürle nerdeyse aynı özelliklere sahiptir. Bu nedenle çalışma "Salim" olarak isimlendirilmiştir (Resim 100). Figürün, yüzündeki mimiklerinde, Salim'in o an babasını şokta görünce yaşadığı korku ve şaşkınlık ifadesi yansıtılmaya çalışılmıştır ve burada da boğa figürünün karakterinin oluşturulmasında kullanılmıştır. Bisküvi pişirimi sonrası, yüzeye sür-sil tekniği ile bakır oksit uygulanmış, daha sonra

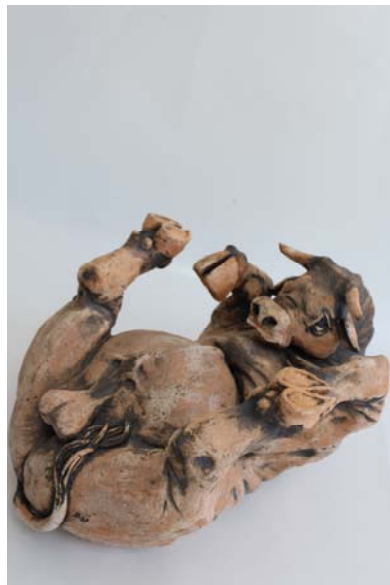
üzerine eser miktarda pistole yardımıyla şeffaf sır aplike edilmiştir ve 1040 °C'de ikinci pişirimi yapılmıştır.

“Wenling Bull” çalışması, Chen Wenling'in yarattığı domuz figürlerinin hareketlerinden esinlenerek yaratılmıştır. Wenling'de, domuzlarını, insan hareketleriyle betimleyerek onları birer karakter haline getirmektedir. Onun domuz figürü mutlu bir bebek domuzdur (Resim 82) , ancak burada, hareket benzer olsa da, bu çalışmada boğa figürü yüzündeki mimikten de anlaşılacağı üzere, korku ve şaşkınlık söz konusudur (Resim 101).

Resim 101 : “Wenling Bull”, şamotlu kil, elle şekillendirme. Modelleme aşaması.

Bisküvi pişirimi sonrası, figürün yüzeyine sür-sil yöntemi ile bakır oksit uygulanmış ve üzerine herhangi bir sır kullanılmadan 1200 °C'de fırınlanmıştır.

Resim 102 : “Wenling Bull”, şamotlu kil, elle şekillendirme, 18 x 30 x 21,5 cm.

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde insanoğlu, inançları gereği olarak gördüğü şeyleri anlatmak, yaşadığı dönemi, içinde bulunduğu durumu ve anı anlatmak ve kendinden sonrakilere aktarmak için çeşitli ileti araçları kullanmıştır. Bunu yaparken de kimi zaman resmetmiş, kimi zaman yazıları kullanmış, kimi zaman da toprağı ve taşları şekillendirmiştir. Bu anlatım biçimlerinin çoğunda, seçilen figürlerde abartmalar ve yaratıcısına has karakterize olgular görülmüştür. Sanat olgusunun oluşmasıyla birlikte, bu ifade biçimlerinin boyutları ve içeriği de değişmeye başlamıştır. Günümüzde bu abartılı anlatım biçimleri, başka bir ileti ve sanat biçimi olarak ortaya çıkan mizah ve mizahın içerisinde yer alan karikatürün kapsamında düşünülmüştür. Bu rapor kapsamında yapılan çalışmalarla karikatürde yaygın bir kullanım alanı bulan boğa figürünün, seramikle birlikte üç boyutlu formlarda gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Sanat içerisinde yer alan mizahın bir kolu olan karikatürün komikleştirme, tasvir etme özelliğinden yola çıkarak insana özgü hareketlerin, tarih içinde sanatın birçok alanında obje, konu ve dinsel etkisi ile yer alan boğa figürünün de seramikle betimlenmesi amaçlanmıştır. Boğa figürünün fazlaca sanata ve alt dallarına obje ve kavram olarak konu olması, insanla iç içe oluşu, gücü simgelemesi, dinsel anlamlar yüklenmesi, karikatüre fazlaca konu olması, anatomisinin hem karikatüre hem de plastik malzemeye daha uygun olması gibi özellikleri dolayısıyla seçim nedeni olmuştur. Bu özellikleriyle boğanın insan hareketleriyle seramik formlarda yorumlanması amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında, ilk bölümde, karikatürün tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkışı ve gelişimi, karikatürün hangi alanlarda kullanıldığı incelenmiştir. Karikatürün iki boyuttan çıkararak farklı malzemelerle boyutlandırılması yarattığı etki bakımından önemlidir ve bu nedenle, üç boyutlu karikatürlerin tarihi, gelişimi ve günümüzde karikatürünü üç boyutlu formlarda kullanan sanatçılar da hazırlanan rapor kapsamında araştırılmış ve yapmış oldukları çalışmalar araştırılmıştır. Hayvan figürlerinin karikatür sanatı içerisinde nasıl kullanıldığı, raporun konusu gereği, özellikle boğa figürünün buradaki önemi ve rolü incelenmiştir. Çağdaş sanatta; üç boyutlu formlarda hayvan figürü çalışan sanatçılar ve spesifik olarak boğa çalışan sanatçılar bu araştırma kapsamında ayrıca araştırılmış, çalışmaları, teknikleri ve figürlere kattıkları yenilikler değerlendirilmiştir. Sanatçıların ve çalışmalarının orta noktası, anatomik olarak hayvan

figürleri iyi incelenmiştir. Bunun nedeni, figürlerin hareketleri, ifadeleri ya da onlara eklenen ifadeler değişiklik gösterip sanatsal açıdan üst noktalara taşısa da, yapılan çalışmanın, formun orijinal şekliyle anatomik benzerlik göstermesi onları daha etkileyici kılmaktadır. Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda; son bölümde yapılan çalışmalarda da boğanın anatomik özellikleri de dikkate alınarak, kimi zaman sıradan bir davranış gibi gelen insana özgü hareketler, başka bedenlerle vücut bularak dikkat çekmiş ve algıda daha fazla etki yaratan bir düzeye gelmiştir. Bir boğanın anatomik yapısına ters gelen abartı yaratan insana özgü hareketlerin anlatım biçimiyle kil ile şekillendirerek ileti amacına ulaşmıştır. Formlarda, detaylara dikkat edilmesi, incelenen farklı sanatçıların farklı işlerinde görüldüğü etki gücünden etkilenilmesinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmalarda şamotlu kil kullanılmasındaki amaç; diğer killere karşılaştırıldığında, daha dayanıklı yapısı nedeniyle hem şekillendirme ve kurutma aşamasında, hem de fırınlama esnasında oluşabilecek deformasyonların en aza indirilmesidir. Bunun yanı sıra, fırınlandıktan sonra kil yüzeyinin diğer killere göre daha organik ve doğal bir görünüme sahip olması, boğanın derisiyle uygun bir yapı oluşturacağı düşüncesidir. Şamotlu kil kullanılmasının en büyük dezavantajı, pişme renginin pembe bir renk olması ve çamurun bünyesi nedeniyle genellikle yüzeyinde kullanılan sıran renginin, fırınlamadan sonra istenilen şekilde oluşmamasıdır. Figürlerin şekillendirilme aşamasında, figürün yüzeyinde bazı bölgelerde boğanın tüylerini tasvir eden dokuların oluşturulması ve ayrıca kilin kendi dokulu yapısı nedeniyle farklı sırlama ve pişirim tekniklerinin uygulanmasının daha doğru olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, başlangıçta, figürlerin kendi içerisindeki dil birliği, renklerde de oluşturulması hedeflenmiş olsa da, sırlama ve fırınlama aşamasında bazı yüzeylerin istenilen şekilde oluşmaması, renklendirme aşamasında farklı arayışları beraberinde getirmiştir. Bu amaçla çalışmaların bazılarında bakır ve mangan oksit kullanılarak, bisküvi pişirimi yapılmış yüzey üzerine sır kullanılmadan fırça ile uygulanmış ve daha sonra ıslak sünger ile silinerek dokulu kısımlarla düz yüzeyler arasında kontrast etkisi yaratılmıştır. Sür-sil tekniği yapılmış olan bu çalışmalar 1200 °C' de fırınlanmışlardır. Diğer çalışmalar Macsabal Odun Pişirimi Fırınında, Dumansız Anagama Fırınında ve Çukur Pişirim tekniği ile fırınlanarak yüzeylerde doğal efektler oluşması amaçlanmıştır. Ortaya çıkan çalışmalar ileri yapılabilecek detaylı seramik heykel çalışmalarını için birer örnek olarak düşünülmektedir.

Sanatın kendi içindeki dallarının, birbirleriyle işbirliği içinde ortaya çıkardıkları ürünlerin etkisi günümüzde daha fazla önem kazanmaktadır. Seramik sanatının da, farklı sanat biçimleriyle birlikte yaratımı bunun en güzel örneklerinden biri olarak düşünülmektedir ve bu rapor kapsamı sonucunda ortaya çıkan karikatürle seramik boğa figürlerinin birlikte betimlenmesi gibi daha birçok farklı yeniliğe gebe olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

Ana Britanica, XVIII (1994)

Ateş, M (2001) Mitolojiler ve semboller. Anatanrıça ve Doğurganlık sembolleri. Alfa yayınları

Bonfante, L., Swaddling, J. (2011). "Etrüsk Mitleri", Çeviren: Birgül Açıkıldız, Phoenix Yay.

Brown, G. R. (2012) Beth Cavener Stichter "Animal Unrest" Sculpture Magazine July/August 2012

Danyal, N. (1999). Nezh Danyal Sergiler. Karikatür Vakfı Yayınları

Danyal, N. (2003). Nezh Danyal "Konu Neydi?". Karikatür Vakfı Yayınları

Diamond, J. (2002) Tüfek.mikrop ve çelik. İnsan topluluklarının yazgıları. Çeviran Ülker İnce, Tübitak Yayınları

Erman, D. Onur (2009) Seramik Sanatında Kuş Figürü Üzerine Kişisel Uygulamalar, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Eseri Çalışması Raporu, Ankara

Fischer, E. (2012). "Sanatın Gerekliliği". Çeviren: Cevat Çapan, Sözcükler Yay.

Gezgin, İ., (2011). "Sanatın Mitolojisi". Sel Yay.

Gimbutas, M (1995) Die schprache der göttin, das verschüttete symbolsystem der westlichen zivilisation

Gökçearslan, A. (2007). "Mizah İçerikli Canlandırmalarda Biçim ve Hareketlilik". Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Tezi, Ankara

Gök, F. (1999). "Anadolu'da Neolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı Sonuna Kadar Olan Dönemlerde Tasvirli Sanat Eserlerinde Boğa Kavramı", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Güneri, C. (2008) "Sanat Alanı Olarak Mizah: Sanat, Mizah, karikatür ilişkisi ve Türkiye'den Üç Örnek". İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Malatya

Hodder, I (2006) Çatalhöyük , Leoparın Öyküsü. Türkiye'nin Antik "Kasaba" sının Gizemleri Günışığına Çıkıyor. Çev: Dilek Şendil Yapı Kredi Yayınları

- Hodder, I (2010) Religion in the Emergence of Civilisation : Çatalhöyük as a Key Study. Cambridge University Press
- Işık, E. Egemen (2003) "Hititlerde Bir Kültür Objesi Olan Boğa Başı ve Boynuz Formunun Çağdaş Seramik Yorumları", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Ve Cam Anasanat Dalı Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu, Ankara
- Karaaslan, F. G. (2008). Neolitik Çağ Çatalhöyük Kültür Unsurlarının Çağdaş Türk Seramik Sanatına Etkileri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı Seramik Bilim Dalı, Konya
- Küçükbiçmen, E. (2007). "Çanakkale Seramiklerinde Hayvan Figürleri ve Günümüz Yorumları", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- Koloğlu, O. (2005). "Türkiye Karikatür Tarihi". Bileşim Yayınevi, İstanbul
- Narçın, A., Akgül, M. (2007). "A dan Zye Sümerler". Ozan Yayıncılık
- Örken, A. Baha (2010). "Seramik Sanatında Mizah", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Afyon
- Sargın, S.C.P. (2010) "Hayvan Hakları Konulu Toplumu Bilinçlendirmeye Yönelik Canlandırma Çalışmaları; Karakter Tasarımı Temelinde Live Action Uygulamalar", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi, Ankara
- Senaypılı, Ö. (2003) Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor Karikatürü Kim. Niye Çiziyor. ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- Sereli, E.B. (2007). "Mizah Duygusunun Seramik Form ve Yüzeylerde Figüratif Yorumu", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Ankara
- Ünlü, E. (2012). " Erken Çağ Orta Asya Türk Şaman Geleneğinde Hayvan Figürleri ve Onların Seramik Sanatında Yorumları", Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Topuz, H.(1997) "Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü". İnkılap kitapevi, 1997.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/belge/1-55025/neolitik-yeni--cilali-tas-cag.html>

<http://anatheimp.blogspot.com.tr/2012/08/beyond-economics-of-madhouse.html>

<http://arcanologue.blogspot.com.tr/2009/10/interview-beth-cavener-stichter.html>

<http://archaeologynewsnetwork.blogspot.com>

<http://www.artnet.com>

http://en.wikipedia.org/wiki/Arturo_Di_Modica

<http://www.followtheblackrabbit.com/>

<http://www.jenluma.com>

<http://nickmackmansculpture.co.uk/>

<http://www.sandyscott.com/>

<http://www.penguen.com>

www.pinterest.com

http://www.sculptgallery.com/artist/page/1869/ostinelli_priest

http://www.studiopottery.co.uk/images/stories/ostinelli/Ostinelli_and_Priest13.jpg

http://www.wildlifeartgallery.com/artists/ostinelli_and_priest.html

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Rıza Tan Buğra Özer

Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul, 1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Seramik Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Seramik Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Bien Seramik 2012,
Kütahya Seramik A.Ş. , 2010
Grupo Torrecid Espania, 2010
Sebahat Kırçak Türk Süsleme Sanatları
Atölyesi, 2009

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar : Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Seramik Bölümü / Arş. Gör.

İletişim

E-Posta Adresi : bugraozer@hotmail.com.tr

Tarih : 10 Haziran 2014